

DANIŞTAY KARARLARINDA İHAS VE İHAM'IN ETKİSİ
(*THE EFFECT OF THE ECHR AND THE ECtHR OVER THE COUNCIL OF
STATE JUDGMENTS*)

Tacettin ŐimŐek*

ÖZET

İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Koruma Avrupa Sözleşmesi çerçevesinde insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, bu konuda ortak bir kültürün oluşturulması önem taşımaktadır.

Bu hedefe ulaşabilmek açısından Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tavsiye kararları ve İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi kararları önem taşımaktadır.

Bu çalışmada, Türkiye'ye karşı yapılan başvurularda Mahkemenin verdiği ihlal kararlarının istatistiksel değerlendirmesi yapılarak, Sözleşme maddelerine ilişkin ihlal kararlarının ulusal yargı organları kararlarında etkisi incelenmektedir.

Öte yandan, Mahkeme kararlarının yanı sıra, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin tavsiye kararlarının ulusal mevzuata yansımaları da ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Adil Yargılanma İlkesi, Dava Açma Süresi, Adli Yardım Talebi, Makul Yargılama Süresi, Danıştay Savcısının Görüşü, İslah, Yargılanmanın Yenilenmesi, Mülkiyet Hakkının Korunması.

ABSTRACT

The protection and development of human rights and creating of common culture under the framework of Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms is an important target of the Convention.

---

* Dr., Danıştay Üyesi.

To achieve this target, recommendations of Committee of Ministers of the Council of Europe and judgements of the European Court of Human Rights have great importance.

This study evaluates the statistics of the judgements of the Court relating to applications against Turkey, and the effects of the judgements that disagreed with judgements of national courts.

In addition, besides the judgements of the Court, effects of recommendations of Committee of Ministers of the Council of Europe in national legislation are evaluated.

Keywords: *Right to a fair trial, Time-limits for appeals, Request for legal aid, Reasonable length of the proceedings, Opinion of Advocate General, Amendment of case, Reopening of cases, Protection of property.*

***

I. İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi'ne Başvurular

Avrupa Konseyi'nin genişlemesine paralel olarak denetim sisteminin yeni duruma uygun bir yapıya dönüştürülmesi ihtiyacı, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nde¹ önemli değişiklikler yapan 11. Protokol'ün kabul edilmesi ile sonuçlanmıştır. Protokol uyarınca Komisyon ve Divan'ın varlığına son verilmiş, zorunlu yargı yetkisine sahip İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi² kurulmuştur.

Mahkeme kararlarının iç hukukta uygulanması ve taraf devletlerde insan hakları ihlallerinin önlenmesi ve denetime ilişkin değerlendirmeler sonucu, Sözleşmeye taraf devletlerde atılması gereken yasal ve idari adımlar Bakanlar Komitesi tavsiyesi olarak karara bağlanmıştır.

Türkiye de, Mahkeme'ye yapılan başvurularda verilen ihlal kararlarının gerekçeleri ve tavsiye kararları doğrultusunda gerekli idari ve kanuni adımları atmaktadır. Öte yandan, idari yargı mercileri, önlerine getirilen uyuşmazlıklarda, İHAM tarafından verilen kararlardaki ilkesel yaklaşımı giderek daha fazla dikkate almakta ve bu kararlara atıf yaparak uyuşmazlıkları sonuçlandırmaktadırlar.

¹ Bundan sonra "Sözleşme" veya "İHAS" ibareleri kullanılacaktır.

² Bundan sonra "Mahkeme" veya "İHAM" ibareleri kullanılacaktır.

Bugüne kadar İHAM tarafından verilen kararlarla ilgili 1959-2013 ve son beş yılın istatistik verileri, odaklanması gereken hususları ortaya çıkarmaktadır.

Yıl	Toplam karar sayısı	En az 1 ihlal olan	İhlal olmayan	Diğer	İhlal kararı verilen maddeler										
					2	3	5	6*	8	9	10	11	13	Pr 1-1	Pr 1-2
2009 ³	356	341	9	6	19	56	88	221	22	-	12	9	20	86	1
2010 ⁴	278	228	9	41	17	59	80	131	5	2	19	10	22	30	1
2011 ⁵	174	159	2	13	8	75	38	114	9	1	6	4	9	37	-
2012 ⁶	123	117	3	3	18	35	37	84	3	3	8	4	11	23	-
2013 ⁷	124	118	3	3	28	37	35	50	1	-	9	4	6	5	-
1959/2013 ⁸	2994	2639	63	88	276	479	629	1393	87	7	224	61	254	639	45

* Adil yargılanma hakkı ve yargılama süresinin uzunluğu birlikte değerlendirilmiştir.

1959-2013 istatistiğine göre, 2013 yılı sonuna kadar verilen kararların % 88'i en az bir ihlali tespit etmektedir. Bu oran 2009 yılında % 95, 2010 yılında % 82, 2011 yılında % 91, 2012 yılında % 95, 2013 yılında % 95 olarak gerçekleşmiştir.

1959-2013 istatistiği, bu dönemde verilen kararların % 46, 5'inde "adil yargılanma hakkı" ihlali tespit edildiğini göstermektedir.

"Adil yargılanma hakkı" ihlalini tespit eden kararların toplam karar sayısına oranı, 2009 yılında % 62, 2010 yılında % 47, 2011 yılında % 65, 2012 yılında % 68, 2013 yılında % 40'tır.

³ http://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_2009_ENG.pdf / (03.05.2014).

⁴ http://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_2010_ENG.pdf / (03.05.2014).

⁵ http://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_2011_ENG.pdf / (03.05.2014).

⁶ http://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_2012_ENG.pdf / (03.05.2014).

⁷ http://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_2013_ENG.pdf / (03.05.2014).

⁸ http://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_1959_2013_ENG.pdf / (03.05.2014).

Sözleşmeye ek 1 no.lu Protokol'ün 1. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkı açısından ihlal tespit eden kararların oranı, 2009 yılı için % 24; 2010 yılı için % 10; 2011 yılı için % 21; 2012 yılı için % 18; 2013 yılı için ise % 4'tür. Bu konudaki oran, 1959-2013 istatistiğinde % 21 civarındadır.

1959 – 2013 yılları istatistiğinde, tespit edilen ihlal sayısına göre, “özgürlük ve güvenlik hakkı” ihlali % 21, işkence yasağı ihlali % 16, yaşam hakkı ihlali % 9 olarak ortaya çıkmıştır.

İdari yargı mercilerinin kararlarına yansımaları bakımından, “adil yargılanma hakkı” ve “mülkiyet hakkı” ile ilgili ihlal kararlarının ve sonuçlarının irdelenmesi yararlı olacaktır.

II. Adil Yargılanma Hakkı

Anayasa'nın “Hak arama hürriyeti” başlıklı 36. maddesinde;

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir. Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınmaz.” hükmü yer almaktadır.

141. maddede de, bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılacağı, davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğu belirtilmektedir.

İHAS'ın 6. maddesinin ilk fıkrasında; herkesin, davasının, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahip olduğu hükmü yer almaktadır.

Maddede belirtilen, “bağımsız”, “tarafsız”, “makul bir süre” ifadelerinin anlam ve kapsamı, uyuşmazlığın koşullarına göre Mahkeme yorumlarıyla şekillenmektedir.

Yine, Mahkeme içtihatlarıyla madde kapsamının şekillendiği bir hak da mahkemeye başvuru hakkıdır. Savcılık görüşünün tebliği, dava açma süresi, adli yardım gibi konuların bu hak çerçevesinde sayıldığını görüyoruz.

A. Dava Açma Süresi

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 7. maddesinin ilk fıkrasında; dava açma süresinin, özel yasalarında ayrı süre gösterilmeyen

hallerde Danıştay ve idare mahkemelerinde altmış ve vergi mahkemele-
rinde otuz gün olduğu hükme bağlanmıştır. Maddenin ikinci fıkrasına
göre bu süreler, yazılı bildirim yapıldığı tarihi izleyen günden itibaren
başlayacaktır.

Kanun'un 8. maddesinde de, sürelerin, tebliğ, yayın veya ilan tari-
hini izleyen günden itibaren işlemeye başlayacağı; tatil günlerinin süre-
lere dâhil olduğu, sürenin son günü tatil gününe rastlarsa, sürenin tatil
günü izleyen çalışma gününün bitimine kadar uzayacağı hükmü yer
almaktadır.

2577 sayılı Kanun'un 10. maddesinde, ilgililerin, haklarında idari
davaya konu olabilecek bir işlem veya eylemin yapılması için idari ma-
kamlara başvurabilecekleri; altmış gün içinde bir cevap verilmezse iste-
ğin reddedilmiş sayılacağı, altmış günün bittiği tarihten itibaren dava
açma süresi içinde, konusuna göre Danıştay'a, idare ve vergi mahkeme-
lerine dava açabilecekleri düzenlenmektedir. Altmış günlük süre içinde
idarece verilen cevap kesin değilse ilgili bu cevabı, isteminin reddi saya-
rak dava açabileceği gibi, kesin cevabı da bekleyebilir. Bu takdirde dava
açma süresi işlemez. Ancak, bekleme süresi başvuru tarihinden itibaren
altı ayı geçemez. Dava açılmaması veya davanın süreden reddi halle-
rinde, altmış günlük sürenin bitmesinden sonra yetkili idari makamlarca
cevap verilirse, cevabın tebliğinden itibaren altmış gün içinde dava aç-
abilirler.

2577 sayılı Kanununun 10. maddesi uyarınca, idari işlem tesis etti-
rilmesi amacıyla idarelere yapılacak müteaddit başvurular dava açma
süresini yeniden başlatabilecek midir?

Danıştay 12. Dairesi, idareye belirli bir konuda işlem tesisi için
yükümlülük getiren yasa kuralına karşılık, idarenin bu yükümlülüğünü
yerine getirmeyerek hareketsiz kaldığı durumlarda, ilgililerin ileriye dö-
nük şekilde hukuki sonuçlarından yararlanmak üzere 2577 sayılı Ka-
nun'un 10. maddesi uyarınca, haklarında kanunun öngördüğü işlemin
yapılması için her zaman idareye başvurmaları ve isteklerinin reddedil-
mesi halinde 10. maddede öngörülen usule uygun olarak idari yargıda
dava açabileceklerini belirtmektedir.⁹

⁹ Danıştay 12. Daire; 06.03.1996 tarih, E: 1995/9244, K:1996/628; 24.09.1997 tarih, E:
1995/8729, K: 1997/1858, TOPUZ İbrahim, Kadir ÖZKAYA, Açıklamalı İçtihatlı
İdari Yargılama Usulü Kanunu, Mahalli İdareler Derneği Yayın No: 33, Ankara
2002, s.266-270.

Mülkiyet hakkına dayanarak bir işlem yapılması istemiyle idarelere başvurunun her zaman mümkün olacağı Danıştay kararlarında istikrar kazanmıştır.

Danıştay 6. Dairesi, “mülkiyet hakkı” kapsamında ilgililerin idari davaya konu olabilecek bir işlemin tesis edilmesi istemiyle 10. madde uyarınca her zaman İdare’ye başvuruda bulunabileceğini, aksine bir yaklaşımın uluslararası sözleşmeler ve Anayasa ile güvence altına alınan dava açma hakkının, dolayısıyla kişilerin mahkemeye erişim hakkını da güvence altına alan adil yargılama hakkının ihlali sonucunu doğuracağını belirtmektedir.¹⁰

Mülkiyet hakkı kapsamında her zaman idarelere başvurulabileceğine örnek olarak, damızlık belgesi verilmesi isteminden¹¹, vakıf taşın-

¹⁰ Danıştay 6. Daire, 22.05.2013 tarih, E: 2011/1895, K: 2013/3590 sayılı bozma kararı. Dava; davacıya ait parseline ilişkin imar durum belgesi ile bunun dayanağı uygulama imar planlarının iptali istemiyle açılmıştır. İstanbul 4. İdare Mahkemesince, 30.09.2010 tarih, E:2010/212, K:2010/1836 sayılı kararla, imar durum belgesinin, imar planının uygulama işlemi olduğu, ancak ilgilinin öncesinde bildiği ve itiraz ettiği hususlar için sonradan imar durum belgesi almasının dava açma süresini ihya etmeyeceği, davacının parseline ilişkin getirilen tevhit şartı nedeniyle bakılan davayı açtığı, ancak davacının tevhit şartının kaldırılması istemiyle plana ve imar durum belgesine karşı davalı idareye yaptığı başvurunun reddedildiği tarihten itibaren 60 günlük dava açma süresi geçirildikten sonra açılan davada süreaşımı bulunduğu karar verilmiştir.

Temyiz istemini inceleyen Danıştay 6. Dairesi, davacı tarafından davalı idareye yapılan başvuru üzerine düzenlenen imar durum belgesi ile dayanağı imar planlarının iptali istemiyle dava açıldığını, Danıştay'ın yerleşik içtihatlarına göre, ilgililerin mülkiyet hakkı kapsamında idareye her zaman başvuru haklarının bulunduğunu, idarece düzenlenen imar durumu, parsellasyon işlemi vb. uygulamalar üzerine 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 7. maddesi kapsamında dava açılabilirliğini vurgulamış ve adil yargılanma hakkına atıf yaparak imar durumu belgesinin tebliği üzerine açılan davada süreaşımı bulunmadığı sonucuna varmıştır.

¹¹ Danıştay 10. Daire, 11.03.2014 tarih, E: 2011/8700, K: 2014/1427 sayılı bozma kararı.

Uyuşmazlık, davacının sahibi olduğu safkan İngiliz atına damızlık belgesi verilmesi başvurusunun zımnen reddine ilişkin işlemde doğmuştur.

Ankara 11. İdare Mahkemesi, 29.12.2010 tarih, E:2009/1681, K:2010/1973 sayılı kararında; olayda, davacının sahibi bulunduğu atına, damızlık belgesi verilmesi isteminin davalı idarece zımnen reddedildiği tarihten itibaren takip eden altmış günlük sürede dava açılmadığı gibi, bu başvuru esas alınarak tesis edilen ve istemi reddeden yazılar üzerine de süresinde dava açma yolunun kullanılmadığı, bu süreler aşıldıktan sonra aynı istemle yapılan başvurunun zımnen reddi üzerine açılan davada süre aşımı bulunduğu karar verilmiştir.

mazlarının tescili talebinin reddinden¹², taşınmazın kültür varlığı olarak tescil edilmesi işleminden¹³ doğan davaları sayabiliriz.

2577 sayılı Kanununun 14 ve 15. maddeleri, dilekçeler hakkında ilk inceleme yapılması ve ilk inceleme sonucunda verilecek kararları düzenlemektedir.

14. maddede, dilekçelerin, görev ve yetki, idari merci tecavüzü, ehliyet, idari davaya konu olacak kesin ve yürütülmesi gereken bir işlem

---

¹² Danıştay 10. Daire, 20.03.2014 tarih, E: 2011/2030, K: 2014/1714 sayılı bozma kararı.

Uyuşmazlık, 5737 sayılı Vakıflar Kanunu'nun geçici 7. maddesi uyarınca, İstanbul ilinde bulunan Vakfa ait taşınmazların tesciline izin verilmesi istemiyle Vakıflar Bölge Müdürlüğü'ne yapılan başvuruların zımnen reddine ilişkin işlemlerin iptali istemiyle açılmıştır.

İstanbul 7. İdare Mahkemesi, 18.08.2010 tarih ve E:2010/1459, K:2010/1390 sayı ile, başvuruya 60 gün içerisinde cevap verilmemesi üzerine, dava açılması için gereken 60 günlük süre geçirildikten sonra, davalı idarelerce tesis edilmiş bir işlem bulunmadığı halde, açılan davada süre aşımı bulunduğu karar vermiştir.

¹³ Danıştay 14. Daire, 11.09.2013 tarih, E: 2012/5148, K: 2013/5816 sayılı bozma kararı.

Dava, davacılara ait taşınmazın II. grup korunması gereken taşınmaz kültür varlığı olarak tescil edilmesine ilişkin Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun kararının iptali istemiyle açılmıştır.

Eskişehir 2.İdare Mahkemesince verilen 25.04.2012 tarih, E: 2012/309, K: 2012/348 sayılı, davanın süre aşımı nedeniyle reddi kararında; işleme konu taşınmazın Koruma Kurulunca tescil altına alındığı, ancak İl Afet Müdürlüğüne taşınmazın deprem nedeniyle yıkımına karar verildiği belirtilip için yıkım izni verilmesi istemiyle yapılan başvuruda, taşınmazın II. grup korunması gereken taşınmaz kültür varlığı olarak tescil edildiğinin davacılar tarafından bilindiği, dava konusu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun kararının "kaldırılması, geri alınması, değiştirilmesi veya yeni bir işlem tesis edilmesi" istendiğine göre sözü edilen başvurunun 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 11'inci maddesi kapsamında değerlendirilmesi gerektiği, başvuru sırasında taşınmazın tescil altına alındığından haberdar olduğuna göre, dava konusu karara karşı dava açılması için gereken süre geçirildikten sonra açılan davada süre aşımı bulunduğu belirtilmiştir.

Temyiz istemini inceleyen Daire, Anayasa Mahkemesi'nin 10.04.2003 tarih, E:2002/112, K:2003/33 sayılı ve 17.03.2011 tarih, E: 2009/58, 2011/52 sayılı kararlarına atıfla; hukukun genel ilkelerinden birisinin de mülkiyet hakkının zaman ötesi niteliği, başka bir anlatımla mülkiyet hakkının zamanaşımına uğramaması olduğunu, bu niteliğinden dolayı, bu hakkı ilgilendiren konularda gerekli işlemin yapılması isteminin idarece reddedilmiş olması halinde, aynı konuda 2577 sayılı Kanun'un 10. maddesi uyarınca idareye tekrar başvurulabileceğini ve dava açılabilceğini belirtmiştir.

olup olmadığı, süre aşımı, husumet, 3 ve 5. maddelere uygun olup olmadıkları yönlerinden sırasıyla inceleneceği belirtilmektedir.

15. maddeye göre, yapılan ilk inceleme sonunda, dilekçenin Kanunun 3 ve 5. maddelerine aykırı olduğunun veya ehliyet yönünden aykırılığının tespit edilmesi halinde, otuz gün içinde 3 ve 5. maddelere uygun şekilde yeniden düzenlenmek veya noksanları tamamlanmak yahut ehliyetli olan şahsın avukat olmayan vekili tarafından dava açılmış ise otuz gün içinde bizzat veya bir avukat vasıtasıyla dava açılmak üzere dilekçelerin reddine karar verilecektir. Yeniden verilen dilekçelerde aynı yanlışlıklar yapıldığı takdirde dava reddedilecektir.

2577 sayılı Kanun'un 15. maddesi uyarınca davanın reddine yönelik Mahkeme kararının temyiz incelemesini yapan Danıştay 14. Dairesi, 10.10.2013 tarihli kararında, Anayasa'nın 11, 36 ve 90. maddelerine ve İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi'nin, Dattel (No.2)/ Lüksemburg davası kararındaki; " usule ilişkin ulusal kuralların, maddi olaylar ve dayanılan hukuki argümanlar da dâhil olmak üzere bir dava veya temyiz dilekçesinin belirli bir forma uygun olarak yazılmasını gerektirmekle birlikte, söz konusu şartın aşırı şekilciliğe meydan vermemesi gerektiği ve mutlak bir açıklık veya net bir taleple ortaya konulmamış olsalar bile ulusal mahkemelerin, başvurucunun iddialarının esasına ilişkin meseleyi araştırmak için belirli bir tahkikatı yürütmeleri gerektiği, re'sen araştırma yapılmaksızın, anlamının ve kapsamının anlaşılmasının mümkün olmadığı gerekçesiyle davanın reddedilmesinin adil yargılanma hakkını ihlal edeceği" tespitini tekrarlamaktadır.¹⁴

¹⁴ Danıştay 14. Daire, 10.10.2013 tarih, E: 2012/9751, K: 2013/6964 sayılı bozma kararı.

Dava; Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü'nün işlemi ile buna dayanak işlemlerin iptali istemiyle açılmış; Rize İdare Mahkemesince dilekçenin incelenmesinden; 13.04.2012 tarih ve 1312 sayılı davalı idare işlemi ile bu işleme dayanak işlemlerin iptalinin istendiği, ancak davalı idare işlemine dayanak işlemlerin tarih ve sayıları belirtilerek dava dilekçesine eklenmediği, bu nedenle dava konusu edilmek istenen işlem ya da işlemlerin tarih ve sayısının dava dilekçesinde açıkça gösterilmesi ve dilekçeye eklenmesi suretiyle yeniden dava açılması gerektiği gerekçesiyle dava dilekçesinin reddine karar verilmiştir. Yenilenen dilekçede aynı yanlışlığın yapılması nedeniyle Mahkeme'nin 15.08.2012 günlü, E:2012/468, K:2012/545 sayılı davanın reddine karar verilmiştir.

Temyiz istemini inceleyen Danıştay 14. Dairesince, İHAM kararlarındaki gerekçeye atıfta bulunularak, davanın " Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü'nün 13.04.2012 günlü ve 1312 sayılı işlemi ile buna dayanak işlemlerin" iptali istemiyle açıldığı ve bu işleme-

Danıştay 6. Dairesi, 18.11.2013 tarihli kararında, 2577 sayılı Kanununun 3. maddesi uyarınca dava dilekçesinin reddi üzerine, Kanunda öngörülen 30 günlük süre geçtikten sonra yenilenen davayı süre aşımı nedeniyle reddeden kararın bozulması istemini incelerken, İHAM'ın anılan kararına atıfla, adil yargılama hakkı bakımından temyiz incelemesini "dava dilekçesinin reddi" ne ilişkin ilk kararın hukuka uygun olup olmadığı yönünden yapmıştır.¹⁵

---

rin dilekçeye eklendiği, 13.04.2012 günlü ve 1312 sayılı işlemin içeriğine bakıldığında; davacıya hitaben "... dilekçeniz ile ilgili Bakanlığın görüşü sorulmuş, konu ile ilgili cevap yazısının bir örneği ekte gönderilmiştir" şeklinde ibareye yer verilerek, bu işleme, davacının taşınmazından geçen kıyı kenar çizgisinin değiştirilmesi talebinin reddine ilişkin 15.03.2012 günlü ve 3768 sayılı Mekansal Planlama Genel Müdürlüğü işleminin eklendiği, davacının 13.04.2012 günlü ve 1312 sayılı işleme dayanak işlemlerden kastının, Mekansal Planlama Genel Müdürlüğü işlemi olduğu, işleme karşı dava açan davacının, dilekçedeki istemini ifade ediş tarzının aleyhine yorumlanması nedeniyle söz konusu işleme karşı dava olanağını ortadan kaldırmak suretiyle hak kaybına yol açacağı " değerlendirilmesi yapılmaktadır.

¹⁵ Danıştay 6. Daire, 18.11.2013 tarih, E: 2013/3385, K: 2013/7004 sayılı bozma kararı. Dava, davacıların hissedarı oldukları parseli kapsayan alanda yapılan parselasyon işleminin iptali istemiyle açılmış; İdare Mahkemesince, iptali istenilen işlemin tarih ve sayısının dava dilekçesinde gösterilmemesi ve işlemin bir nüshasının da dilekçeye eklenmemesi nedeniyle 2577 sayılı Kanun'un 3'üncü maddesine uygun olmayan dava dilekçesinin reddine karar verilmiş ve kararda, eksikliklerin (30) gün içinde tamamlanması gerektiği belirtilmiştir. Erzurum 2. İdare Mahkemesince, 12/03/2013 tarih, E:2013/200, K:2013/230 2577 sayı ile, Kanununun 3. maddesinde öngörülen (30) günlük yenileme süresi geçirildikten sonra açılan davada süre aşımı bulunduğu karar verilmiştir.

Temyiz başvurusunu inceleyen Danıştay 6. Dairesi, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının "Anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğü" başlıklı 11. maddesi, "Hak arama hürriyeti" başlıklı 36. maddesi ve İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinin 6/1. maddesinden bahsederek ve söz konusu İHAM kararına atıfta bulunmaktadır. Daire, olayda, dava konusu işlemin davacılar tebliğ edildiğine dair herhangi bir bilgi ya da belge bulunmadığına, ilk dava dilekçesinde davacıların, imar uygulamasının iptalini talep ettiklerine, mahkemenin dilekçe ret kararı üzerine kararda belirtilen eksikliklerin giderilmesi için davalı idareye yaptıkları başvuruda da, parselasyon işlemine ilişkin bilgi ve belgeleri istediklerine işaret etmektedir. Bu durumda davacıların dava konusu parselasyon işleminden haberdar olmadıkları, dolayısıyla dava konusu parselasyon işleminin tarih ve sayısını belirtmeleri ve işlemi dava dilekçesine eklemelerinin söz konusu olmadığı belirtilmektedir. Daire, ilk dava dilekçesinde davacıların, davanın konusunu ve uyuşmazlıkla ilgili taleplerini açıkça ortaya koyarak yasal süre içinde 3194 sayılı İmar Kanununun 18. maddesi uyarınca yapılan imar uygulamasının iptalini istediklerini, usule aykırı olarak verilen dilekçe ret kararı üzerine davanın süresinde yenilenmediğinden bahisle süre aşımı nedeniyle reddine karar verildiği, Mahkemece

1. Görevsizlik Kararı Üzerine Dava Açma Süresi

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun "Görevli Olmayan Yerlere Başvurma" başlıklı 9. maddesine göre; "Çözümlemesi Danıştay'ın, idare ve vergi mahkemelerinin görevlerine girdiği halde, adlî ve askerî yargı yerlerine açılmış bulunan davaların görev noktasından reddi halinde, bu husustaki kararların kesinleşmesini izleyen günden itibaren otuz gün içinde görevli mahkemede dava açılabilir. Görevsiz yargı merciiine başvurma tarihi, Danıştay'a, idare ve vergi mahkemelerine başvurma tarihi olarak kabul edilir.

Adli veya askeri yargı yerlerine açılan ve görevsizlik sebebiyle reddedilen davalarda, görevsizlik kararının kesinleşmesinden sonra birinci fıkrada yazılı otuz günlük süre geçirilmiş olsa dahi, idari dava açılması için öngörülen süre henüz dolmamış ise bu süre içinde idari dava açılabilir."

12.01.2011 tarih ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 20. maddesinde;

"Görevsizlik veya yetkisizlik kararı verilmesi hâlinde, taraflardan birinin, bu karar verildiği anda kesin ise bu tarihten, süresi içinde kanun yoluna başvurulmayarak kesinleşmiş ise kararın kesinleştiği tarihten; kanun yoluna başvurulmuşsa bu başvurunun reddi kararının tebliğ tarihinden itibaren iki hafta içinde kararı veren mahkemeye başvurarak, dava dosyasının görevli ya da yetkili mahkemeye gönderilmesini talep etmesi gerekir. Aksi takdirde, bu mahkemece davanın açılmamış sayılmasına karar verilir.

Dosya kendisine gönderilen mahkeme, kendiliğinden taraflara davetiye gönderir." hükmü yer almaktadır.

Anılan hükümlerin bir arada değerlendirilmesi ve yorumlanması davacılar açısından hak kayıplarına yol açabilecek sonuçlar yaratabilmektedir.

Adli yargı mercileri önünde görülen bir davada mahkeme, niteliği itibarıyla uyuşmazlığın idari yargı mercileri önünde görülmesi gerektiğini tespit etmesi halinde, 6100 sayılı Kanun'un 20. maddesi hükmü uyarınca görevsizlik kararı vermektedir. Kararda, "iki hafta içinde kararı veren mahkemeye başvurarak, dava dosyasının görevli ya da yetkili

---

yapılan usul hatası nedeniyle davacıların dava açma hakkının, dolayısıyla mahkemeye erişim hakkının engellendiği sonucuna varmıştır.

mahkemeye gönderilmesini talep etmeleri gerektiği” de belirtildiğinden, davacılar karar doğrultusunda talepte bulunmaktadırlar ve dava dosyası görevsiz mahkeme tarafından görevli mahkemeye gönderilmektedir.

Oysa 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun 9. maddesi, böyle bir durumda “bu husustaki kararın kesinleşmesini izleyen günden itibaren otuz gün içinde görevli mahkemede dava açılabileceğini” öngörmektedir.

Bu usul hükmüne uyulmaması nedeniyle, maddede öngörülen 30 günlük süre de geçmiş olduğundan, dava “süre aşımı” nedeniyle reddedilmektedir.

Danıştay uygulamalarında, bu şekildeki kararların hukuka uygunluklarının sorgulanmasında açıkça “adil yargılanma ilkesi” ne vurgu yapılmamakla birlikte, uyuşmazlıkta yargısal sürecin işleyiş şeklinin davacıyı mağdur ettiği düşüncesi hakim olmuştur.

Danıştay 4. Daire, 25.06.2003 tarihli bir kararında, “davacının taşınmazı üzerine uygulanan haciz işleminin iptali ile söz konusu taşınmazın satışının durdurulması” isteminden kaynaklanan uyuşmazlıkta, bir davanın görev yönünden reddedilmesi durumunda 2577 sayılı Kanununun 9. maddesinde belirtilen usulün uygulanmasının esas olduğu, bununla birlikte, somut olayda mahkeme kararları nedeniyle ortaya çıkan gelişmelerin davacının hukukunu etkileyecek şekilde özellikler gösterdiği gerekçesiyle olayları değerlendirerek davanın süresinde açıldığı sonucuna varmıştır.¹⁶

¹⁶ Danıştay 4. Daire, 25.06.2003 tarih, E:2002/1254, K:2003/1789 sayılı bozma kararı. Söz konusu uyuşmazlıkta, Edirne Vergi Mahkemesince 26.2.2002 tarih, E:2002/139, K:2002/33 sayı ile, Babaeski İcra Tetkik Mercii Hakimliğince verilen görevsizlik kararının kesinleştiği tarihten itibaren 30 günlük süreden sonra açılan davada süre aşımı bulunduğu karar verilmiştir.

Temyiz incelemesinde şu tespit ve değerlendirmeler yapılmaktadır:

Babaeski İcra Tetkik Mercii Hakimliğince verilen ve kesinleşen kararda, "davacının dilekçesinin mahkememizin görevsizliği nedeniyle reddine, talep halinde dosyanın görevli ve yetkili Edirne Vergi Mahkemesine gönderilmesine" şeklinde hüküm kurulmuştur. Davacı da dilekçe ile dosyanın görevli ve yetkili mahkemeye gönderilmesini talep etmiştir.

Bu talep nedeniyle dosyanın Edirne Vergi Mahkemesine gelmesiyle dosya esas kaydına alınmış, ancak dosya esas kaydı kapatılarak Edirne Vergi Mahkemesi ile Babaeski İcra Tetkik Mercii Hakimliği arasında meydana gelen görüş ayrılığı nedeniyle karşılıklı yazışmalar yapılmıştır. En son Edirne Vergi Mahkemesi Başkanının

Danıştay 10. Daire, 26.10.2005 tarihli bir kararında, “idari yargı yerleri tarafından, adli ve askeri yargı yerlerince görevsizlik kararı verilmesi üzerine yasada öngörülen 30 günlük dava açma süresi içerisinde mahkeme kayıtlarına giren dilekçelerin; idari yargı yerinde açılmış bir davanın varlığı kabul edilip reddedilmesi ve ilgililer tarafından da davanın süresinde yenilenmesi halinde, dilekçe ret kararına karşı kanun yolunun kapalı olduğu da dikkate alınarak davanın süresinde ve usulüne uygun açılmış olduğunun kabulü” gerektiğini belirtmektedir.¹⁷

Danıştay 10. Daire, 30.05.2007 tarihli diğer bir kararında ise, 2577 sayılı Yasa'nın 9. maddesindeki kuralın adli yargı tarafından hukuka ve usule uygun olarak verilmiş olan görev ret kararları için geçerli olduğunun kabulü gerektiği, Sulh Ceza Mahkemesince verilen görev ret kararında ise, kararın tebliğ tarihinden itibaren 60 gün içinde İdare Mahkemesinde dava açmakta serbest olduğu belirtilmek suretiyle davacının yanlış yönlendirilmiş olduğu, yasayı bilmemenin mazeret sayılamayacağı, ancak bir mahkeme kararının bu nitelikte bir hukuki hata içerdiğini düşünmeyerek anılan karara uyan davacıya bunun sorumluluğunu yüklemenin hakkaniyetle bağdaşmayacağını vurgulamaktadır.¹⁸

---

yazısıyla olay çözüme kavuşmuş, davacı da bu yazıyı tebellüğ ederek aynı gün Edirne Vergi Mahkemesinde davasını açmıştır. Bu nedenle, tebligat üzerine açılan davada süre aşımı bulunduğundan söz edilemez.

¹⁷ Danıştay 10. Daire, 26.10.2005 tarih, E:2005/1379, K:2005/6404 sayılı bozma kararı. Uyuşmazlıkta “davacının, ürettiği pamuk ürünü için kütlü pamuk destekleme priminin ödenmemesine ilişkin işleminin iptali ile destekleme priminin yasal faiziyle birlikte tazmini” istemiyle açtığı davayı 2577 sayılı Kanunun 9. maddesi uyarınca, süre aşımı nedeniyle reddeden Gaziantep İdare Mahkemesinin 29.05.2003 tarih, E:2002/1608, K:2003/803 sayılı kararını şu gerekçe ile bozmuştur:

“Gaziantep İdare Mahkemesince, adli yargı yeri tarafından gönderilen dosyanın, idari yargı yerinde açılmış bir dava gibi kabul edilip dilekçe ret kararı verilmek suretiyle dilekçenin ıslahı yoluna gidilmesinden sonra yenilenen dilekçe ile açılan davanın, artık süresinde açılmış bir dava olarak kabul edilmesi gerekirken, davanın süre aşımı nedeniyle reddi yolunda verilen temyize konu kararda usul hükümlerine uyarlık bulunmamaktadır.”

¹⁸ Danıştay 10. Daire, 30.05.2007 tarih, E:2005/7670, K:2007/3130 sayılı bozma kararı. Olayda, davacının, 506 sayılı Yasa hükümleri uyarınca, idari para cezası verilmesine ilişkin işleme karşı süresi içinde davayı ilk olarak Kadıköy 2. Sulh Ceza Mahkemesinde açmıştır. Sulh Ceza Mahkemesince Değişik iş no:2003/39 sayılı dosyada verilen 4.11.2003 tarihli kararda, davanın görev yönünden reddi ve "müterizin kararın tebliğinden itibaren 60 gün içinde İstanbul İdare Mahkemesine dava açmakla muhta-

Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 31.05.2007 tarihli bir kararında;

“Kural olarak adli yargı yerinde açılan bir davanın görev yönünden reddi halinde idari yargıdaki dava türlerinin de niteliği gereği 2577 sayılı Kanunun 3. maddesine uygun olarak hazırlanmış dilekçelerle görevli ve yetkili idari yargı yerinde yeniden davanın açılması gerekmekte ise de, ilgililerin görevsizlik kararı üzerine süresi (otuz gün) içinde adli yargı yerine verdikleri dosyanın idari yargı merciine gönderilmesi istemini içeren dilekçelerin, idari yargı yerlerine verilmiş dava dilekçeleri gibi kabulü cihetine gidilerek "dilekçenin reddi" kararı verilmek suretiyle dilekçelerin idari dava dilekçesi durumuna getirilmesi sağlandıktan sonra uyuşmazlık hakkında bir karar verilmesi gerektiğine” hükmedilmiştir.¹⁹

Danıştay’ın bu şekildeki değerlendirmesine rağmen yerel mahkemelerde farklı değerlendirmelerin yapıldığı görülmüştür.²⁰

Davanın süre aşımı nedeniyle reddi doğrultusunda verilen bir kararın temyiz başvurusunu inceleyen Danıştay 12. Dairesi 27.09.2012 tarihli kararında, davacının yasal süresi (altmış gün) içinde Asliye Hukuk Mahkemesi nezdinde dava açması, anılan Mahkemenin uyuşmazlığın görüm ve çözümünün idari yargı mercilerine ait olduğu gerekçesiyle verdiği görevsizlik kararı üzerine davacı tarafından, dosyanın görevli

---

riyetine" şeklinde hüküm kurulmuş, davacı tarafından da anılan kararda belirtilen 60 günlük süre içinde dava açılmıştır.

İstanbul 4. İdare Mahkemesince, 30.06.2005 tarih ve E: 2004/66; K:2005/1300 sayılı kararlar, adli yargı yerinde açılan davada verilen görev ret kararının kesinleştiği tarihten itibaren 2577 sayılı Kanunun 9. maddesinde öngörülen 30 gün içinde dava açılması gerekirken bu sürenin geçirilmesinden çok sonra açılan davanın süre aşımı nedeniyle reddine karar verilmiştir.

Temyiz incelemesi sonucunda Daire, davacının, hukuki hata içerdiğinden haberdar olmadığı, Kadıköy 2. Sulh Ceza Mahkemesinin kararı ile yanlış yönlendirildiği, böylece görevsizlik kararının kesinleştiği tarihten itibaren idari yargı yerinde 30 gün içinde dava açmadığı, bu durumda adli yargının görev ret kararı üzerine idari yargı yerinde açılan bu davada, dava açma süresinin, görev ret kararının kesinleşmesini izleyen 60 gün olarak kabul edilmesinin hakkaniyete uygun olacağı, buna göre de davanın süresinde açıldığı kararına varmıştır.

¹⁹ Danıştay İDDK, 31.05.2007 tarih, E: 2006/4713, K: 2007/1302 sayılı karar.

²⁰ Örneğin, İzmir 2. İdare Mahkemesi, 15.05.2008 tarih, E:2008/730; K:2008/867; Samsun 2. İdare Mahkemesi, 15.09.2011 tarih, E:2011/897, K:2011/866; İzmir 3. İdare Mahkemesi, 23.09.2011 tarih, E:2011/1324, K:2011/1481 sayılı kararlar.

İdare Mahkemesi'ne gönderilmesi talebini içeren dilekçenin otuz günlük dava süresi içinde Mahkeme'ye verilmiş olması karşısında, davacının dava dosyasını görevli İdare Mahkemesine gönderilmesi için Asliye Hukuk Mahkemesi'ne yaptığı başvuru tarihinin İdare Mahkemesine başvurma tarihi olarak kabulü gerektiğini belirtmiştir.²¹

İHAM'ın, Mesutoğlu – Türkiye davasında yaptığı değerlendirme farklı yargısal yaklaşımların ortadan kalkması açısından önem taşımaktadır.

“İHAM, esasa ilişkin olarak ihtilafli yargılamanın sonucunun ne olacağı konusunda yorumda bulunmaksızın, davanın istisnai koşullarına bakıldığında, başvuranların dava dosyasının görevsizlik kararı veren Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından İdare Mahkemesine gönderilmesi ile İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 9. maddesi ile öngörülen ayrıntı ve usullere sıkı sıkıya bağlı kalarak başvuranların İdare Mahkemesine başvurması arasında alınacak sonuç açısından hiçbir fark bulunmadığına kanaat getirmektedir. Hangi yöntem aracılığı ile olursa olsun, mevcut davada ulaşılmak istenen amaç davanın *ratione materiae* bakımından yetkili bir mahkemede görülmesiydi. Mevcut davada 9. maddenin kati surette uygulanması gerektiği farz edilse dahi İHAM, ihtilafli yargılamanın hemen başında ve İdare Mahkemesi'nin ara kararının hemen ardından, başvuranların, tam anlamıyla İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun hükümlerine uygun olarak yeni bir başvuruda bulunduğunu not etmektedir.

²¹ Samsun 2. İdare Mahkemesi, 15.09.2011 tarih, E:2011/897, K:2011/866 sayılı davanın süre aşımı nedeniyle reddi kararı; Danıştay 12. Daire, 27.09.2012 tarih, E:2012/4525, K:2012/4622 sayılı bozma kararı.

Dava, taşınmazın parktan ihdas edilerek belediye tüzel kişiliği adına tescil edilmesine ilişkin Belediye Encümeni kararının iptali istemiyle açılmış,

“...davacılar vekilince, Mahkeme ilamının kesinleşmesi akabinde yasal süresi içerisinde görevli mahkemeye gönderilmesi için dilekçe verilmiş olmasına karşın yerel Mahkemece, Mahkeme kararının görevli idare mahkemesine gönderilmediği iddia edilmekte ise de; İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun yukarıda metnine yer verilen 9. maddesinde adli yargı yerlerince verilen davanın görev yönünden reddine ilişkin kararların Mahkemece görevli idari yargı merciine gönderilmesine ilişkin bir usule yer verilmediği ...Davacıların tapu kaydının iptali ile taşınmazın eşit hisseli olarak kendi adlarına tapuya kayıt ve tescili istemiyle Asliye Hukuk Mahkemesinde açtığı davada verilen davanın görev yönünden reddine ilişkin kararın kesinleştiği tarihten itibaren yasada öngörülen süreden sonra açılan davada süre aşımı bulunduğu” gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir.

İHAM'a göre, İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 4. maddesi ile birlikte 9. maddesinin *ratio legis*'i (yani kanunun koyuluş nedeni) idare mahkemelerine erişimi kolaylaştırmaktı. Oysa mevcut davada, başvuranları, esas bakımından dilekçelerinin incelenmesinden yoksun bırakan usuli muameleye ilişkin bir gerekliliğin yorumu söz konusudur ki bu durum, mahkemeler ve yüksek yargı organları tarafından sağlanan etkin koruma hakkına yönelik bir ihlal oluşturacak niteliktedir."²²

İHAM kararı Danıştay kararlarında referans olarak alınmaktadır.

Danıştay 14. Daire, 13.12.2012 tarihli kararında, belediye encümeni kararı uyarınca para cezası verilmesi işleminin iptali istemi ile açılan davada, davayı süre aşımı nedeniyle reddeden yerel mahkeme kararının temyiz incelemesinde, Mesutoğlu – Türkiye davası kararına atıfta bulunarak aşağıdaki gerekçe ile davanın süresinde açıldığı değerlendirilmesiyle yerel mahkeme kararını bozmuştur:

“Kanunların, Anayasa'ya ve hukukun genel ilkelerine uygun bir şekilde yorumlanmasının hukuki yorum yöntemlerinden birisi olduğu dikkate alındığında; 2577 sayılı Kanunun 9. maddesindeki "kesinleşme" ifadesini, "kesinleşmeyi sağlayan yargısal işlemin ilgiliye tebliği" olarak anlamak ve yorumlamak gerekmektedir... Bu yorum tarzı, 2577 sayılı Kanun'un sürelerle ilgili genel esasları belirleyen 8. maddesindeki, sürelerin tebliği, yayın veya ilan tarihini izleyen günden itibaren başlaya-

²² İHAM, Mesutoğlu – Türkiye davası, 14.10.2008, (Başvuru No. 36533/04), para. 21 v.d.

<http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-88962>.

Olayda davacıların yakınları trafik kazasında hayatlarını kaybetmiş, açılan ceza davasında bilirkişi raporu, davalı Belediye'yi kusurlu bulunca, asliye hukuk mahkemesinde Belediyeye karşı tazminat davası açılmıştır.

Asliye Hukuk Mahkemesi görevsizlik kararı vermiş ve dava dosyasının, başvuranların kararın kesinleşmesinden itibaren 10 gün içinde dava açmaları halinde yetkili idare mahkemesine devrine hükmetmiştir.

Tanınan sürede başvuranların gerekli başvuruyu yapmaları üzerine dava dosyası Malatya İdare Mahkemesi'ne gönderilmiştir.

İdare Mahkemesi, kararın tebliğini müteakip otuz gün içerisinde başvuranların dilekçelerini İdari Yargılama Usulü Kanununun hükümlerine uygun olarak tamamlamalarını istemiştir.

Başvuranlar usulüne uygun olarak tamamlanan yeni dilekçelerini sunmuşlardır.

İdare Mahkemesi, usul hatası olduğu gerekçesi ile başvuranların davasının reddine ve dosyanın Asliye Hukuk Mahkemesine iadesine karar vermiştir.

cağı şeklindeki düzenlemeyle de uyum arz etmektedir. Bu durumda; dava konusu idari para cezasına karşı adli yargı yerinde açılan davada verilen görevsizlik kararına karşı bir üst mahkemede yapılan itiraz üzerine itirazın reddine ilişkin kesin kararın... davacıya tebliği üzerine 30 gün içerisinde ... açılan davada süre aşımı bulunmadığından İdare Mahkemesi'nce aksi yönde verilen kararda hukuki isabet görülmemiştir.”²³

Danıştay 14. Dairesi, görevsizlik kararı üzerine dava açma süresini irdelediği 09.10.2013 tarihli kararında, kanunların, Anayasa'ya ve hukukun genel ilkelerine uygun bir şekilde yorumlanmasının hukuki yorum yöntemlerinden birisi olduğu dikkate alındığında; 2577 sayılı Kanunun 9. maddesinde geçen “kesinleşme” ifadesinin "kesinleşmeyi sağlayan yargısal işlemin ilgiliye tebliği" olarak anlamak ve yorumlamak gerektiğini belirtmektedir. Daire kararında, İHAS'ın 6. maddesinde düzenlenen “adil yargılama hakkı”ndan bahsedilerek, Mesutoğlu – Türkiye davası kararına atıfla; İHAM tarafından ülkemiz aleyhine verilen çeşitli kararlarda, İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 9. maddesinin aşırı şekilci yorumlanmasının, başvuruları, mahkemeye erişim haklarından ve AİHS'nin 6/1 maddesi uyarınca adil yargılanma haklarından yoksun bıraktığının kabul edildiği belirtilmektedir.²⁴

²³ İzmir 3. İdare Mahkemesi, 23.09.2011 tarih, E:2011/1324, K:2011/1481 sayılı davanın süre aşımı nedeniyle reddi kararı; Danıştay 14. Daire, 13.12.2012 tarih, E: 2011/16787, K: 2012/9669 sayılı bozma kararı.

²⁴ Danıştay 14. Daire, 09.10.2013 tarih, E: 2012/2468, K: 2013/6878 sayılı bozma kararı.

Dava, 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 20. maddesinin (h) bendi uyarınca para cezası verilmesine ilişkin Belediye Encümeni kararının iptali istemiyle açılmıştır.

İstanbul 1. İdare Mahkemesince, 04.11.2011 tarih, E:2010/107, K:2011/1601 sayılı kararlar, davacının işleme konu para cezasına itiraz ettiği, Beykoz 2. Sulh Ceza Mahkemesi'nin 12.10.2009 günlü ve Değişik İş K:2009/700 sayılı kararıyla, davanın idari yargının görevinde olduğu gerekçesiyle Üsküdar Ağır Ceza Mahkemesi'ne itiraz yolu açık olmak üzere davanın görev yönünden reddine karar verildiği, Üsküdar 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 17.11.2009 günlü ve Müteferrik No: 2010/10 sayılı kararıyla davacının itirazının kesin olarak reddedilmesi üzerine davacı tarafından 19.01.2010 tarihinde bakılan davanın açıldığının anlaşıldığı, 2577 sayılı Kanunun 9. maddesi uyarınca adli yargıda açılan davanın görev noktasından reddi halinde ve bu kararın kesinleşmesi üzerine kesinleşmesini izleyen 17.11.2009 gününden itibaren otuz gün içinde ve en geç 17.12.2009 tarihine kadar dava açılması gerekirken bu süre geçirildikten sonra, 19.01.2010 tarihinde açılan davada süre aşımı bulunduğu gerekçesiyle davanın süre aşımı yönünden reddine karar verilmiştir.

Danıştay 15. Dairesi, 08.04.2014 tarihli kararında, adli yargı mercilerinde açılan, ancak görevsizlik kararı verilmesi üzerine idari yargı mercilerinde tam yargı davası açma süresine ilişkin kararında, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 11, 36, 40 ve 90. maddelerini, İHAS 6. maddesiyle hukuksal dayanak olarak ve 36533/04 başvuru numaralı Mesutoğlu –Türkiye davasında verilen İHAM kararındaki ilkesel yaklaşımı ve Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 31.5.2007 günlü, E:2006/4713, K:2007/1302 sayılı kararı kararını gerekçe göstermektedir.²⁵

Temyiz başvurusunu inceleyen Danıştay 14. Dairesi, davacı tarafından, para cezasına ilişkin dava konusu belediye encümeni kararının iptali istemiyle Beykoz 2. Sulh Ceza Mahkemesi'nde açılan davada verilen görevsizlik kararına yapılan itirazın reddine ilişkin Üsküdar 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 17.11.2009 günlü ve Müteferrik No: 2010/10 sayılı kararının verildiği tarih olan 17.11.2009 gününü izleyen 30 gün içerisinde dava açılmadığı gerekçesiyle davanın süre aşımı nedeniyle reddine karar verildiği; Üsküdar 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nin bahsedilen kararının davacıya hangi tarihte tebliğ edildiği tespit edilerek, tebliğ tarihini izleyen 30 gün içerisinde dava açılıp açılmadığının belirlenmesi gerekirken, bu yönde bir araştırma yapılmadan davanın süre aşımı yönünden reddi yolunda verilen temyize konu İdare Mahkemesi kararında hukuki isabet görmemiştir.

²⁵ Danıştay 15. Daire, 08.04.2014 tarih, E: 2013/3846, K: 2014/2558 sayılı karar.

Dava, davacıların murisinin bir trafik kazası sonrasında kaldırıldığı hastanede gerekli tedavinin yapılmaması sonucu ölmesi nedeniyle uğranıldığı iddia edilen maddi ve manevi zararın olay tarihinden itibaren hesaplanacak yasal faiziyle birlikte tazmini istemiyle açılmıştır.

İzmir 2. İdare Mahkemesince, 15.05.2008 tarih, E:2008/730; K:2008/867 sayılı kararla; 2577 sayılı Kanunun 9/1. maddesi gereğince İzmir 2. Asliye Hukuk Mahkemesi'ne verilen görevsizlik kararının 11.07.2007 tarihinde tebliğ edildiği, bu karar temyiz edilmediğinden en geç 26.07.2007 tarihinde kesinleşmiş sayılacağı, 26.07.2007 tarihinden itibaren 30 günlük süre içerisinde idare mahkemesinde dava açılması gerekirken 16.11.2007 tarihinde açılan davanın süre aşımı nedeniyle esasının incelenmesine kanunen olanak bulunmadığı gerekçesiyle davanın süre aşımı nedeniyle reddine karar verilmiştir.

Temyiz istemini inceleyen Daire, 2577 sayılı Kanunda ve olay tarihinde yürürlükte olan Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda görevsizlik kararı veren adli veya askerî yargı yerlerince istek üzerine veya kendiliğinden dosyanın idari yargı yerlerine gönderileceğine dair bir usul hükmü bulunmamakta ise de, uygulamada görevsizlik kararı veren mahkemelerce dosyaların görevli idari yargı yerine gönderildiği, bu tür uygulamaların, hak arama özgürlüğünü ortadan kaldırmaması, dolayısıyla adil yargılanma hakkını kullanılamaz hale getirmemesi gerektiği belirtilmektedir. Kararda, Anayasa ve İHAS'ın ilgili maddelerine ve Danıştay İDDK ve İHAM kararlarına atıfta bulunulduktan sonra, Asliye Hukuk Mahkemesince yapılan değerlendirme sonunda, dava kamu aleyhine ikame edildiğinden davanın idari yargıda görülmesi gerekeceğinden Mahkemenin görevsizliğine karar verilerek dosyanın İzmir 2. İdare

2. Tam Yargı Davalarında Dava Açma Süresi

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun “doğrudan doğruya tam yargı davası açılması” ile ilgili 13. maddesine göre;

“İdari eylemlerden hakları ihlal edilmiş olanların idari dava açmadan önce, bu eylemleri yazılı bildirim üzerine veya başka suretle öğrendikleri tarihten itibaren bir yıl ve her halde eylem tarihinden itibaren beş yıl içinde ilgili idareye başvurarak haklarının yerine getirilmesini istemeleri gereklidir.

Bu isteklerin kısmen veya tamamen reddi halinde, bu konudaki işlemin tebliğini izleyen günden itibaren veya istek hakkında altmış gün içinde cevap verilmediği takdirde bu sürenin bittiği tarihten itibaren, dava süresi içinde dava açılabilir.

Görevli olmayan adli ve askeri yargı mercilerine açılan tam yargı davasının görev yönünden reddi halinde sonradan idari yargı mercilerine açılacak davalarda, birinci fıkrada öngörülen idareye başvurma şartı aranmaz.”

Dava açma süresinin ne zaman başlayacağı konusu, olayın koşullarına göre değerlendirilebilecek bir husustur. Bununla birlikte, borçlar hukukundaki haksız fiil sorumluluğunun koşullarının idari eylemlerden doğan tam yargı davalarında da esas alınması gerekmektedir. Buna göre, dava açma süresinin başlayabilmesi için zarar, sorumlu idare ve neden-

---

mahkemesine gönderildiği, bu kararın davacılar vekiline 11.07.2007 tarihinde tebliğ edildiği, ... İzmir 2. İdare Mahkemesi'nce adli ve idari yargı düzenine tabi mahkemelerce davanın görev yönünden reddi üzerine davacı tarafından görevli mahkemede bizzat dava açılması gerektiğinden... dava dosyasının herhangi bir işleme tabi tutulmayarak İzmir 2. Asliye Hukuk Mahkemesine iade edildiği, anılan Mahkemece 17.09.2007 tarihinde bir ek karar alınarak idare mahkemesinde açılacak bu davanın açılış tarihinin uygulamada mahkemelerine açılan dava tarihi olarak kabul edildiğine karar verilmesi üzerine 16.11.2007 tarihinde bakılan davanın açıldığı, ... davacının, ... yanıtıldığı, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Yasasının 9. maddesine göre adli ve askeri yargı yerlerinde açılan davaların görev yönünden reddi üzerine, 2577 sayılı Yasanın 3. maddesine uygun biçimde dava dilekçesi düzenlenip, idari yargıda dava açılmasının mümkün olduğu; İdare mahkemesince, dava dosyasının idari yargı yerine gönderilmesi üzerine, Asliye Hukuk Mahkemesi'ne dilekçe esas alınıp, dilekçe ret kararı verilerek, davacıya 2577 sayılı Yasanın 3. maddesine göre dava dilekçesi hazırlama olanağı tanınması hakkaniyete uygun olacağından, davanın süre aşımı nedeniyle reddi yönünde verilen idare mahkemesi kararında hukuka ve usule uygunluk görülmediği belirtilmektedir.

sellik bağının bir arada bulunması gerekir. Bu üç unsurun bir araya gelmesi için Kanunda öngörülen 5 yıllık süreden fazlası geçebilir.

Danıştay uygulamalarında, eylemin idariliğinin ortaya çıktığı tarihe göre süre hesaplamasının hak arama özgürlüğüne uygun düşeceği görüşü yerleşmiştir.

Danıştay 10 Daire, 18.06.2013 tarihli bir kararında, 2577 sayılı Kanunun 13. maddesindeki sürelerin başlama zamanı konusunda “eylemin idariliği” ne vurgu yapmaktadır.

“Yasa hükmünde idareye başvuru için öngörülen bir ve beş yıllık sürelerin hangi tarihten itibaren başlatılacağı zaman zaman duraksamalara yol açtığından, irdelenmesi gerekmektedir.

Yasayla öngörülen tam yargı davaları idari eylem nedeniyle uğrılan zararın tazminini ifade etmektedir. Bu nedenle tam yargı davasının açılabilmesi için eylemin idariliğinin ve yol açtığı zararın ortaya çıkması zorunludur. Eylemlerin idariliği ve doğurduğu zarar bazen eylemin yapılmasıyla birlikte ortaya çıkarırken, bazen de çok sonra, değişik araştırma, inceleme ve hatta ceza yargılamaları sonucu ortaya çıkabilmektedir.

Bu itibarla, 2577 sayılı Yasa'nın 13. maddesinde öngörülen 1 ve 5 yıllık sürelerin eylemin idariliğinin ortaya çıktığı tarihten itibaren hesaplanması zorunludur. Aksi yorumun, zarara yol açan eylemin idariliğinin ortaya çıkmasıyla kullanılması mümkün olan dava açma hakkını ortadan kaldıracığı, hak arama özgürlüğüyle bağdaşmayacağı açıktır.”²⁶

²⁶ Danıştay 10.Daire, 18.06.2013 tarih, E:2010/327, K:2013/5296 sayılı karar;

Yatılı İlköğretim Okulu pansiyon binasının 01.05.2003 tarihinde meydana gelen deprem nedeniyle yıkılması sonucu kardeşlerinin hayatını kaybettiği, olay nedeni ile davalı idarenin sorumluluğunun bulunduğu iddialarıyla manevi tazminat ödenmesi istemiyle açılmıştır.

Elazığ 1. İdare Mahkemesinin 26.6.2009 tarih, E:2008/1487, K:2009/893 sayılı kararında, davacılar tarafından kardeşlerinin depremde ölümünde davalı idarenin de hizmet kusuru bulunduğu adli yargıda açılan davalarda yaptırılan bilirkişi incelemesi sonucunda düzenlenen raporlardan öğrenildiği, en geç davalı idareye 20.03.2008 tarihli dilekçe ile yapılan başvuruda davalı idarenin kusurlu olduğunun öğrenildiği, başvuru dilekçesinin idarenin kayıtlarına girdiği 24.03.2008 tarihinden itibaren zımnî ret nedeniyle en son 22.07.2008 tarihinde dava açılması gerekirken bu süre geçirildikten sonra 11.09.2008 tarihinde açılan davada süre aşımı bulunduğu gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir.

Temyiz incelemesinde, eylemin idariliğinin, davalı idare görevlilerinin de aralarında bulunduğu sorumlular hakkındaki ceza yargılamasında verilen karar ile birlikte ortaya çıktığı, dava konusu olayda eylem tarihi (eylemin idariliğinin kesinleştiği tarih),

2577 sayılı Kanunda öngörülen 5 yıllık süre geçmiş olsa bile, ceza infaz kurumunun yetkili memurlarının²⁷, güvenlik görevlilerinin²⁸ kötü

ceza mahkemesinin karar tarihi olduğundan, bu tarihten itibaren 2577 sayılı Yasada öngörülen süre içinde ilgili idareye hakkının yerine getirilmesi istemiyle yapılan başvurunun reddi üzerine açılan davada süre aşımı bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

²⁷ Danıştay 10. Daire, 19.12.2012 tarih, E:2009/4220, K:2012/6741 sayılı bozma kararı.

Dava, Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda tutuklu olduğu sırada gerçekleşen ölüm olayında davalı idarenin hizmet kusuru bulunduğu bahisle ölen şahsın desteğinden yoksun kalanlar için maddi ve manevi tazminat ödenmesi istemiyle açılmıştır.

Mersin 1. İdare Mahkemesi, 03.12.2008 tarih, E:2008/1795, K:2008/1485 sayılı kararında, yakınları 24.11.2002 tarihinde ölen davacılar tarafından, 2577 sayılı Kanun'un 13. maddesinde öngörülen bir yıllık başvuru süresi geçirildikten çok sonra 15.4.2008 tarihinde davalı idareye yapılan, başvurunun reddi üzerine 22.07.2008 tarihinde açılan davanın süresinde olmadığına hükmetmiştir. Temyiz incelemesi sonunda, eylemin idariliğinin Kapalı Ceza İnfaz Kurumu görevlilerinin zor kullanmaya yetkili memurların kötü muamelesi, müessir fiil ve yalan şahit tedarik etmek suçlarından mahkûmiyeti yolunda verilen 6.11.2007 tarihli Asliye Ceza Mahkemesinin kararıyla ortaya çıktığı dikkate alındığında, bu tarihten sonra bir yıl içinde yapıldığı anlaşılan başvurunun reddine ilişkin işlemin 20.6.2008 tarihinde tebliği üzerine 22.7.2008 tarihinde açılan davanın süresinde olduğu kararı verilmiştir.

²⁸ Danıştay 10. Daire, 25.02.2014 tarih, E:2011/11019, K: 2014/1153 sayılı bozma kararı.

Dava; davacının, adli bir tahkikat kapsamında ikamet ettiği adrese gelen polis memurları tarafından darp edildiği iddiasıyla uğranıldığı ileri sürülen manevi zararın tazmini istemiyle açılmıştır.

İzmir 4. İdare Mahkemesince, 23.06.2011 tarih, E:2010/349, K:2011/986, 2577 sayılı Yasanın 13. maddesine göre idari eylemlerden hakları ihlal edilmiş olanların idari dava açmadan önce, bu eylemleri yazılı bildirim üzerine veya başka suretle öğrendikleri tarihten itibaren bir yıl ve her halde eylem tarihinden itibaren beş yıl içinde ilgili idareye başvurarak haklarının yerine getirilmesini istemeleri gerektiği, dava konusu olayda ise eylemin gerçekleştiği 10.03.2002 tarihinden itibaren yaklaşık 7 yıl 9 ay 18 gün sonra, ilgili polis memurları hakkında açılan kamu davasında İzmir 1. Asliye Ceza Mahkemesinin 26.12.2006 tarih, E:2006/291, K:2006/737 sayılı kararı ile suçların sübuta erdiği hükme bağlanmış olduğu ileri sürülerek yapılan başvurunun reddine ilişkin işleme karşı açılan davada süre aşımı bulunduğu gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir.

Temyiz incelemesinde, olayda, tazmini istenilen zararın eylemin gerçekleştirildiği 10.3.2002 tarihinde ortaya çıkmış olduğu kabul edilebilirse de 2577 sayılı Yasa'nın 13. maddesinde öngörülen eylemin idariliğinin ortaya çıktığı tarihin, bu tarih olarak kabulüne olanak bulunmadığı belirtilmektedir. Kararda, "Eylemin idariliği ceza yargılaması neticesinde ortaya konulacağından, ceza davası, dava zaman aşımı kararı ile sonuçlanmış ise de bu süreçte verilmiş bir beraat kararının olmaması ve mahkûmiyet kararlarının usul yönünden bozulmuş olması dikkate alındığında ceza davası sürecin-

muamelesi, müessir fiil ve yalan şahit tedarik etmek suçlarından ya da sağlık görevlilerinin mesleğin gereklerine uygun davranmamalarından dolayı²⁹ mahkûmiyetlerine karar verilmesi halinde bu kararların öğrenilme tarihleri 1 ve 5 yıllık sürelerle esas alınmaktadır.

deki mahkumiyete ilişkin kararların eylemin idariliğini ortaya koyar nitelikte olduğu kabul edilmelidir.” denilerek davanın süresinde açıldığı sonucuna varılmıştır.

Aynı mahiyette, Danıştay 10. Daire; 09.12.2013 tarih, E: 2010/12002, K: 2013/8841; 25.12.2013 tarih, E: 2010/12303, K: 2013/9641; 25.2.2014 tarih, E:2011/10227, K: 2014/1159 sayılı kararlar.

²⁹ Danıştay 15. Daire, 13.02.2014 tarih, E:2013/14302, K:2014/754 sayılı bozma kararı. Dava; davacıların murisinin 07.10.2008 tarihinde meydana gelen olay sırasında silahla yaralanması üzerine kaldırıldığı... Acil Servisinde görevli doktorunun kaşındaki cilt kesiğini tespit etmesine rağmen gerekli kontrol ve muayene yapılmadan pansuman yapılmak suretiyle evine gönderildiği ve 17.11.2008 tarihinde evinde ölü bulunduğu, ölüm nedeninin ateşli silah yaralanmasına bağlı kafatası kırığı ve beyin dokusunun harabiyeti olduğunun bilirkişi incelemesi ile tespit edildiği, teşhis ve tedavide idare ajanının gerekli özen yükümlülüğünü göstermediği gerekçesiyle maddi ve manevi tazminata hükmedilmesi istemiyle açılmıştır.

Trabzon İdare Mahkemesi'nce, 10.07.2013 tarih, E:2013/697; K:2013/826 sayılı kararla davanın süre aşımı nedeniyle reddine karar verilmiştir.

Daire, uyuşmazlıkta tazmini istenilen zararın, idarenin hizmet kusuru nedeniyle uğranılan zarar olduğuna göre, davacılar murisinin vefatı olayında davalı idareye yüklenilebilecek hizmet kusurunun varlığının, idare personelinin kusuru bulunup bulunmadığının belirlenmesine bağlı olduğunu vurgulamıştır.

Olayda, davacıların murisinin vefatında idarenin hizmet kusurunun bulunup bulunmadığının görevli hekimin "taksirle adam öldürmek " suçlamasıyla yargılandığı davada verilen karar üzerine kesinlik kazandığı, olayda eylemin idariliğinin kesin olarak öğrenildiği tarihin, Ağır Ceza Mahkemesince verilen kararın kesinleştiği 22.05.2012 tarihi olduğu, davacıların 10.04.2013 tarihinde davalı idareye yaptığı başvurunun 10.05.2013 tarihinde reddedilmesi üzerine 11.06.2013 tarihinde kayıtlara giren dilekçeyle açılan bu davanın süresinde olduğu gerekçesiyle yerel mahkeme kararı bozulmuştur.

Aynı şekilde, Danıştay 10. Daire, 04.03.2014 tarih, E: 2011/9557, K: 2014/1362 sayılı bozma kararı.

“... tazmini istenen zarar, hizmet kusuru nedeniyle elektrik trafosunun patlaması sonucu uğranılan zarar olması nedeniyle, zarardan sorumlu olan idarenin belirlenmesi için, patlamanın davalı idarenin personelinin kusuru nedeniyle gerçekleşip gerçekleşmediğinin belirlenmesi gerekeceği ... buna göre, trafonun patlamasından davalı idarenin sorumlu olduğu, idare personelinin yargılanması sonucu Ağır Ceza Mahkemesi'nin mahkumiyet kararı ile kesinlik kazandığı ... Bu durumda, 2577 sayılı yasaya göre dava açma süresi, eylemin idariliği ve zarardan sorumlu idarenin öğrenildiği tarihte başladığından açılan davanın süre yönünden reddi yolundaki Mahkeme kararında hukuka uyarlık görülmediği ...”

İHAM, Uğur Eşim-Türkiye davasında verdiği 17.09.2013 tarihli kararında, 5 yıllık dava açma süresi konusunda şu değerlendirmeyi yapmaktadır;

“Mahkeme, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrasınca koruma altına alınan adil yargılanma hakkının, etkin adli bir başvuru yolunun varlığını gerekli kılan hukukun üstünlüğü ilkesi ışığında yorumlanması gerektiğini... 6. maddenin 1. fıkrasının herkese medeni hak ve yükümlülüklerine ilişkin her türlü ihtilafı bir mahkeme önüne taşıma hakkını tanıdığını ve bu şekilde, hukuk davası açabilmenin bir unsuru olan “mahkeme hakkını” koruma altına aldığını hatırlatmaktadır... Buna ek olarak Mahkeme, “mahkemeye erişim hakkının” mutlak bir hak olmadığını ve özellikle bir başvurunun kabul edilebilirlik şartlarına ilişkin sınırlamalar gibi bazı zımni sınırlamalara tabi olduğunu, zira bu hakkın, niteliği gereği, bu alanda belli bir takdir yetkisine sahip olan devletin düzenlemesine tabi olduğunu hatırlatmaktadır... Bununla birlikte Mahkeme, sınırlamanın kişiye tanınan başvuru hakkının özünü etkileyecek şekilde veya etkilenmesi sonucunu doğuracak şekilde uygulanmaması gerektiğini tekrar ifade etmek ister. Öte yandan söz konusu kısıtlamalar 6. maddenin 1. fıkrası ile ancak meşru bir amaç güttükleri ve ulaşılmak istenen amaç ile kullanılan araçlar arasında makul bir orantı olduğu sürece bağdaşacaktır.

Yukarıdaki kurallardan, mahkemelerin usul kurallarını uygularken hem yargılamanın adil olmasına hanel getirecek aşırı şekilcilikten ve hem de yasalar tarafından konulan usul kurallarını ortadan kaldırma sonucunu doğuracak aşırı esneklikten kaçınmaları gerektiği sonucu çıkmaktadır. Yapılan düzenlemelerin hukuk güvenliği ilkesi ve adaletin iyi bir şekilde tecelli etmesi amacına hizmet etmediği ve dava açmak isteyen kişinin önünde davasının esasını yetkili ve görevli mahkeme önünde incelemek bakımından bir engel oluşturduğu durumlarda mahkemeye erişim hakkı ihlâl edilmektedir.”³⁰

³⁰ İHAM, Uğur Eşim – Türkiye davası, 17.09.2013, (Başvuru No. 59601/09), para. 18 v.d.; <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-126355>.

Olayda, başvuran bir çatışmada ağır bir biçimde yaralanmıştır. 14 Kasım 1991 tarihli bir sağlık raporuna göre, başvuranın iş görme yeteneği % 33 oranında azalmıştır. Bu nedenle orduyla ilişkisi kesilmiştir. Başvuran 2007 yılında GATA Askerî Hastanesi nöroşirürji bölümüne kabul edilmiştir ve bir başka BT taraması kafatasında 15x10 mm. lik bir mermi olduğunu ortaya çıkarmıştır. Doktorlar kurşunun çıkarılmasının muhtemelen hayatî tehlike arz ettiğini ifade etmiştir. Başvuran, 19 Eylül 2007 tari-

Görüldüğü gibi, Danıştay ve İHAM dava açma süresi konusunda benzer yaklaşım içerisindedir. İHAM kararı, idare mahkemelerinin dava açma süresi konusunda Danıştay kararlarındaki yaklaşım doğrultusunda hareket etmesi açısından katkı sağlayacaktır.

Kamu görevlilerine karşı hizmet kusuru nedeniyle açılan tazminat davalarında “husumet yokluğu nedeniyle” verilen davanın reddi kararları³¹, kamu görevlisinin hizmet kusuru nedeniyle aldığı disiplin cezası³² eylemin idariliğinin bir kanıtı sayılmıştır.

---

hinde yaralanması nedeniyle tazminat almak amacıyla Bakanlığına başvurmuştur. Tıbbî ihmal nedeniyle, kafatasındaki kurşunun fark edilmeden kaldığını ve maluliyet aylığının hesaplanmasında bu durum dikkate alınmadığından ayrıca maddi zarara uğradığını iddia etmiştir. İdarî makamların talebi zımnen reddetmesinin ardından, başvuran 16 Ocak 2008 tarihinde, biri maddi zarar ve diğeri 2007 yılında kafatasında tespit edilen kurşun nedeniyle uğradığı manevi zarar için olmak üzere, Askerî Yüksek İdare Mahkemesinde iki ayrı dava açmıştır.

Mahkeme, sırasıyla 21 Ocak ve 18 Şubat 2009 tarihlerinde, zamanaşımına uğradığı gerekçesiyle her iki davayı da oy çokluğuyla reddetmiştir. Mahkeme her iki kararda da, başvuranın 2007 yılına kadar kafatasındaki kurşunun farkında olmamasına karşın, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu'nun 43. maddesinin 1. fıkrası uyarınca, tazminat davalarının olaydan itibaren beş yıl içerisinde açılması gerektiğine hükmetmiştir. Mahkeme, başvuranın zararı öğrendiği tarihi göz önünde bulundurmamıştır. Sonuç olarak, tazminat davası açma süre sınırının 25 Eylül 1995 tarihinde sona erdiği sonucuna varıldığından, başvuranın kafatasındaki mermiyi 2004 veya 2007 yılında öğrenmiş olmasının, yerel mahkemenin kararı üzerinde hiçbir etkisi olmamıştır.

İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi, somut davada Mahkemenin, başvuranın 25 Eylül 1995 tarihinde kafatasındaki mermiden haberdar olmadığı tartışma konusu olmadığından, kendisinin beş yıl içerisinde tazminat davası açmasının beklenmesinin makul olarak değerlendirilemeyeceği kanaatine varmaktadır. AİHM, şahsî yaralanmayla ilgili tazminat davalarında dava açma hakkının, tarafların uğradığı zararı gerçekte değerlendirebildiğinde kullanılması gerektiğini belirtmektedir. Mahkemeye göre, Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin süre sınırı hakkındaki katı yorumu, davanın esasının tam olarak incelenmesine engel olmuştur. Dolayısıyla Askerî Yüksek İdare Mahkemesi, başvurana orantısız külfet yükleyerek, başvuranın mahkemeye erişim hakkının özüne halel getirmiştir.

³¹ Danıştay 15. Daire, 18.03.2014 tarih, E: 2013/14197, K: 2014/1869 sayılı bozma kararı.

Dava; davalı Trabzon Numune Hastanesi'nde kendisine yapılan ameliyatta hizmet kusuru bulunduğu bahisle maddi ve manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi istemiyle açılmıştır.

Trabzon İdare Mahkemesi'nce; 24.07.2013 tarih, E: 2013/776; K:2013/904 sayılı kararlar, davanın süre aşımı nedeniyle reddine karar verilmiştir.

Dava açma süresi konusunda, davanın kendine özgü koşulları ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. maddesinin 1. fıkrasının konusu ve amacını göz önünde bulundurarak bir değerlendirme yapılmalıdır.

Danıştay 10. Dairesinin 2.7.2013 tarihli kararında, 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın "Kişinin Hakları ve Ödevleri" başlıklı II. Bölümünün, "Hak Arama Hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesi ile İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerinin Korunmasına İlişkin Sözleşme'nin "Adil Yargılanma Hakkı" başlıklı 6. maddesine atıf yapılarak, "bir davada uyuşmazlığın esasının incelenebilmesi, diğer koşullar yanında, davanın yasada öngörülen süre içerisinde açılmış olmasına bağlı olduğuna; dava açma hakkının, hak arama özgürlüğünün kullanılmasına ilişkin bulunduğuna göre; yasalarda, dava açma sürelerine yönelik açık hüküm yer almadığı sürece, söz konusu sürelerin adil yargılama hakkına aykırı yoruma tâbi tutulmaması, geniş yorumlanması" gerektiği belirtilmektedir."³³

Temyiz incelemesi sonunda, Asliye Hukuk Mahkemesinde doktorlar aleyhine açılan tazminat davası sonucunda davanın husumet yokluğu nedeniyle reddine dair verilen kararın kesinleştiği, bunun sonucunda davacının, eylemi ve eylemin idareye atfedilebilir olduğunu öğrendiği 28.11.2012 tarihinden itibaren bir yıl içinde, açılan davanın süresinde olduğuna karar verilmiştir.

³² Danıştay 15. Daire, 13.02.2014 tarih, E: 2013/10903, K: 2014/755 sayılı karar.

³³ Danıştay 10. Daire, 2.7.2013 tarih, E: 2010/4156, K: 2013/5788 sayılı bozma kararı.

Dava, davacıya ait bağımsız bölümün, köprülü kavşak yapımı sonucu değer kaybettiğinden bahisle, uğranılan zararın ve kiraya verilememesinden kaynaklı maddi tazminatın ödenmesine karar verilmesi istemiyle açılmıştır.

Çorum İdare Mahkemesince; 26.11.2009 tarih, E:2009/296, K:2009/735 sayılı kararlar, davacının, davalı idarenin zarara neden olduğu iddia ettiği eylemini en geç tespit istemiyle Asliye Hukuk Mahkemesine yaptığı başvuru tarihi olan 17.6.2008 tarihinde öğrendiği, davacı vekilince, zararın tazmini istemiyle 24.11.2008 tarihinde davalı idareye başvurulduğu, 19.12.2008 tarihli işlem ile davalı idare tarafından istemin reddedildiği, bu ret işlemine karşı dava açılmadığı, aynı istemle 6.5.2009 tarihinde ikinci defa aynı istemle yapılan başvurunun reddi üzerine açılan davada süre aşımı bulunduğu gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir.

Temyiz başvurusunu inceleyen Danıştay 10. Dairesi, yerel mahkeme kararını şu gerekçe ile bozmuştur;

"Bir davada uyuşmazlığın esasının incelenebilmesi, diğer koşullar yanında, davanın yasada öngörülen süre içerisinde açılmış olmasına bağlı olduğuna; dava açma hakkının, hak arama özgürlüğünün kullanılmasına ilişkin bulunduğuna göre; yasalarda, dava açma sürelerine yönelik açık hüküm yer almadığı sürece, söz konusu sürelerin adil yargılama hakkına aykırı yoruma tâbi tutulmaması, geniş yorumlanması gerekmektedir. 2577 sayılı Yasanın 13. maddesinde, bir yıllık sürede yalnız bir kez başvuru-

Danıştay 15. Dairesinin 19.02.2014 tarihli kararında, 2577 sayılı Kanununun 13. maddesinde idareye başvuru süresinin, idari eylemlerden zarar gören kişilerin eylemi öğrendiği tarihten itibaren başlayacağını belirtildiği, başvurma süresine başlangıç tarihi olarak yalnızca eylem tarihi veya zararlı sonucun doğduğu tarihi esas almanın, zararın henüz ortaya çıkmadığı veya çıksa bile zararın çıkış sebebinin öğrenilemediği durumlarda dava açma süresinin çok kısılmasına yol açacağı ya da dava açma hakkını ortadan kaldıracığı ve hak arama özgürlüğüyle bağdaşmayacağı, zararın doğmasına sebep olan eylemin idariliğinin öğrenildiği tarihin esas alınması gerektiği, eylemlerin idariliği ve doğurduğu zararın ise, bazen eylemin yapılmasıyla birlikte ortaya çıkarken, bazen de çok sonra, değişik araştırma, inceleme ve hatta ceza yargılamaları sonucu ortaya çıkabildiği belirtilmektedir.³⁴

---

rulabileceği yolunda kısıtlayıcı bir hüküm yer almadığından, idari eylem nedeniyle hakkının ihlal edildiğini ileri süren ilgililerin, bir yıl içerisinde her zaman, birden çok kez idareye başvurabileceğinin ve bu başvuruların açıkça veya zımnen reddi üzerine her seferinde 60 gün içinde dava açma süresinin yeniden işlemeye başlayacağını kabulü gerekmektedir. ...köprülü kavşak inşaatının tam olarak hangi tarihte tamamlandığı ve kavşağın hangi tarihte trafiğe açıldığı bilinmemekle birlikte; davacının başvurusu üzerine adli yargı yerince yaptırılan keşif ve bilirkişi incelemesi sonucu düzenlenen 25.6.2008 tarihli raporda, mahallinde keşfin yapıldığı 23.6.2008 tarihinde, henüz kaplaması yapılmayan kavşağın tamamen ikmal edilmemiş olduğunun belirtildiği görüldüğünden, idari eylemin bu tarih itibarıyla tamamlanmadığı, dolayısıyla bu tarihin dava açma süresine başlangıç alınabileceği sonucuna varılmıştır.”

³⁴ Danıştay 15. Daire, 19.02.2014 tarih, Esas: 2013/3673, K: 2014/917 sayılı bozma kararı.

Dava; davacının geçirdiği trafik kazasından sonra kaldırıldığı Devlet Hastanesinde yapılan tedavisinde sunulan sağlık hizmetinin kusurlu işletilmesi nedeniyle başka bir sağlık kuruluşuna başvurmak zorunda kaldığı, kalça kemiğinin kırık olduğunun anlaşıldığı, tedavisinin gecikmesi nedeniyle sakat kaldığı ve koltuk değnekleriyle yürümek zorunda kaldığından bahisle, uğranıldığı ileri sürülen zararlara karşılık maddi ve manevi tazminatın yasal faiziyle birlikte ödenmesine karar verilmesi istemiyle açılmıştır.

Erzurum 2. İdare Mahkemesi'nin 04.05.2011 tarih, E:2010/881; K:2011/578 sayılı kararıyla, davacının 04.04.2005 tarihinde kaza geçirdiği ve Devlet Hastanesi'ndeki tedavisinin 06.04.2005 tarihinde tamamlanarak taburcu edilmesi sonrasında rahatsızlığı ile ilgili şikayetinin devam ederek başka sağlık kuruluşlarına başvurduğu ve Cumhuriyet Başsavcılığı'na ilgili doktor hakkında da 04.08.2005 tarihinde şikayette bulunduğu, devam eden süreçte Cumhuriyet Başsavcılığı'nca Adli Tıp Kurumu'ndan olayla ilgili olmak üzere ve doktorun kusurlu olup olmadığı ile ilgili 25.04.2007 tarihli raporunda; tedavide eksiklik olduğunun belirtildiği dikkate alındığında, 2007 yılı içerisinde davacının olayda hizmet kusuru bulunduğu hususunda bilgi sahibi ol-

Bu yaklaşım çerçevesinde, doğum olayının üzerinden yaklaşık yedi yıl geçtikten sonra açılan tam yargı davasında, sağlık kurulu raporuyla eylemin idareye atfedilebilir olduğunun öğrenildiği tarihten itibaren dava açma süresinin başlayabileceği³⁵, hatalı ameliyat sonucu organın işlevini kaybetmesi nedeniyle uğradığı maddi ve manevi zararların

duğu, ancak buna rağmen 2577 sayılı Kanun'un 13. Maddesi uyarınca süresinde harekete geçilerek içinde idari başvuru yapmadığı gibi dava da açmadığı, bu nedenle 21.06.2010 tarihinde açılan davanın süre aşımı nedeniyle esasının incelenme olanağı bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir.

Temyiz incelemesi sonucunda Danıştay 15. Dairesince, “olayda, İdare Mahkemesi'nce davacının Adli Tıp Kurumu'nun 25.04.2007 tarihli raporu ile tedavisinde eksiklik olduğunu öğrendiği sonucuna varılarak bu tarihten itibaren 2577 sayılı Kanun'un 13. maddesindeki 1 yıllık süre süre başlatılmış ise de, anılan Adli Tıp raporunun davacıya tebliğ edilip edilmediği dava dosyası kapsamında anlaşılmadığı, söz konusu rapor davacıya tebliğ edilmiş olsa dahi 1 yıllık sürenin Adli Tıp raporunun öğrenildiği tarihten itibaren başlatılmasının zorunlu olmadığı, eğer ceza yargılaması devam ediyor ise yargılama sırasında alınan başka bir inceleme, tespit üzerine ya da ceza mahkemesi kararının veya bu kararın onanmasına ilişkin Yargıtay kararının tebliğinden itibaren de 2577 sayılı Kanunun 13. maddesindeki 1 yıllık sürenin başlatılabilmesi mümkündür. Nitekim olayda ilgili doktorlar aleyhine ceza mahkemesinde açılan davada Yüksek Sağlık Şurası'na bilirkişi incelemesi yaptırılmış ve davacı tarafından bu rapor esas alınarak davalı idareye başvuru yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu durumda davacının, zarar doğurucu eylemin idariliğini 25-28 Mart 2009 tarihli Yüksek Sağlık Şurası'nın kararı ile öğrendiğinin, dolayısıyla bu tarihten itibaren 2577 sayılı Kanunun 13. maddesi uyarınca 1 yıllık sürenin yeniden başladığının kabulü” gerektiği sonucuna varılarak yerel mahkeme kararının bozulmasına karar verilmiştir.

³⁵ Danıştay 15. Daire, 30.01.2014 tarih, E: 2013/12681, K: 2014/280 sayılı bozma kararı.

Dava; doğum sırasında uygulanan yanlış yöntem nedeniyle davacıların çocuğunun özürlü olarak dünyaya gelmesine neden olduğu, idarenin ağır hizmet kusuru bulunduğundan bahisle maddi ve manevi tazminatın yasal faiziyle birlikte ödenmesine karar verilmesi istemiyle açılmıştır.

Trabzon İdare Mahkemesi'nce; 02.07.2013 tarih, E:2013/704; K:2013/800 sayılı kararlarla, 07.04.2006 tarihinde gerçekleştirilen doğum olayının üzerinden yaklaşık yedi yıl geçtikten sonra tazminat talebiyle yapılan başvurunun reddi üzerine 11.06.2013 tarihinde açılan davanın süre aşımı nedeniyle esasının incelenme olanağı bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir.

Temyiz istemini görüşen Daire, davacıların, 06.06.2012 tarihli sağlık kurulu raporuyla eylemi ve eylemin idareye atfedilebilir olduğunu öğrendiği tam olarak öğrendikten sonra 2577 sayılı Kanunun 13. maddesine göre 1 yıllık süre içerisinde idareye yaptıkları başvurunun reddi üzerine süresinde bu davayı açtıkları gerekçesiyle kararın bozulmasına karar vermiştir.

giderilmesi için istemiyle açılan davada, dava açma süresinin sağlık raporunun öğrenilmesiyle de başlayabileceği yolunda kararlar verilmiştir.³⁶

B. Adli Yardım

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 31. maddesi, 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu (6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu³⁷ ile değiştirilmiştir) hükümlerinin uygulanacağı halleri saymaktadır. Bu hallerden biri de adli yardımdır.

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun, “adli yardımdan yararlanacak kişiler” başlıklı 334. maddesinin 1. fıkrasına göre; kendisi ve ailesinin geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin, gereken yargılama veya takip giderlerini kısmen veya tamamen ödeme gücünden yoksun olan kimseler, iddia ve savunmalarında, geçici hukuki korunma

³⁶ Danıştay 15. Daire, 25.03.2014 tarih, E:2013/3632, K:2014/2129 sayılı bozma kararı.

Dava, davacının, hatalı ameliyat sonucu sol kolunun işlevini kaybetmesi nedeniyle uğradığı maddi ve manevi zararların giderilmesi için istemiyle açılmıştır.

İzmir 1.İdare Mahkemesince; 11.11.2009 tarih, E:2009/1318; K:2009/1533 sayılı kararlar, davacının davalı idareye bağlı hastanede, 07.09.2005 tarihinde yapılan ameliyatın hatalı yapıldığı ve sonucunda sol kolunun işlevini ve çalışma gücünü kaybettiğini en geç bu durumdan söz ederek, maddi ve manevi tazminat ödenmesi istemiyle davalı idareye başvurduğu 26.12.2005 tarihinde öğrendiği açık olup; bu başvurusunun 24.02.2006 tarihli, 3527 sayılı işlem ile reddedilmesi üzerine bu işleminin tebliğ edildiği 02.03.2006 tarihinden itibaren 60 günlük dava açma süresi içinde dava açması gerekirken, bu süre geçirildikten sonra, aynı istemle yaptığı ve yeniden dava açma süresi hakkı vermeyen 07.07.2009 tarihli başvurunun reddi üzerine 23.09.2009 tarihinde açılan davanın esasının süre aşımı nedeniyle incelenmesine olanak bulunmadığı gerekçesiyle reddine karar verilmiştir.

Temyiz istemini görüşen Daire kararında, hatalı tedavi 07.09.2005 tarihinde yapılmış olmakla birlikte, 1.4.2006 tarihinde yaptığı başvuru üzerine idare tarafından başlatılan ön inceleme sonucu hazırlanan raporda da davacının iyileşip iyileşmeyeceğinin uzun süreli EMG takipleri ile ancak ortaya çıkabileceği ve uygulanan fizik tedavilerin iyileşme yönünde olumlu etkilerinin olduğunun vurgulandığı, davacının idari eylemden kaynaklı zararının kesinleştiğinin ilk defa Tepecik Eğitim ve Araştırma Hastanesinin 21.7.2008 tarih ve 134902 tarihli raporu ile ortaya çıktığı ve dava açma tarihinin zararın kesinleştiği 21.7.2008 tarihinden itibaren başlatılmasının gerektiği, bu tarihten itibaren davacı tarafından bir yıllık süre içinde yapılan 14.7.2009 tarihli başvurunun davalı idare tarafından 23.07.2009 tarihli, 29322 sayılı işlemle reddi üzerine davanın altmış günlük süre içinde açıldığı görüldüğünden, işin esası hakkında bir karar verilmesi gerekirken süreaşımı yönünden reddine ilişkin Mahkeme kararında hukuka uygunluk görülmediği belirtilmiştir.

³⁷ Resmi Gazete, 04.02.2011 tarih, 27836 sayı.

taleplerinde ve icra takibinde, taleplerinin açıkça dayanaktan yoksun olmaması³⁸ kaydıyla adli yardımdan yararlanabileceklerdir.

Maddede adli yardım koşulu olarak belirtilen “taleplerinin açıkça dayanaktan yoksun olmaması”, Danıştay 10. Dairesinin 09.12.2013 tarihli bir kararında, davacının lehine bir kanun değişikliği olarak değerlendirilmiştir.³⁹

6100 sayılı Kanunun 335. maddesine göre hükmün kesinleşmesine kadar devam edecek olan adli yardım kararı, ilgiliye şu olanakları sağlayacaktır;

a) Yapılacak tüm yargılama ve takip giderlerinden geçici olarak muafiyet.

b) Yargılama ve takip giderleri için teminat göstermekten muafiyet.

c) Dava ve icra takibi sırasında yapılması gereken tüm giderlerin Devlet tarafından avans olarak ödenmesi.

ç) Davanın avukat ile takibi gerekiyorsa, ücreti sonradan ödenmek üzere bir avukat temini.

Kanunun 337. maddesinin ikinci fıkrasında ise, adli yardım talebinin reddine ilişkin kararlara karşı, tebliğinden itibaren bir hafta içinde kararı veren mahkemeye dilekçe vermek suretiyle itiraz edilebileceği belirtilmektedir.⁴⁰

³⁸ Adli yardım koşulu olarak 6100 sayılı Kanunun 334. maddesinin ilk fıkrasındaki “haklı oldukları yolunda kanaat uyandırmak” ifadesi 11.04.2013 tarihli ve 6459 sayılı Kanunun 22. Maddesi ile “taleplerinin açıkça dayanaktan yoksun olmaması” şeklinde değiştirilmiştir. Resmi Gazete, 30.04.2013 tarih, 28633 sayı.

Tasarının gerekçeleri için bkz. www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss445.pdf.

³⁹ Danıştay 10. Daire, 9.12.2013 tarih ve Esas: 2010/7602, Karar: 2013/8842 sayılı karar.

“... Yürürlükte bulunan 6100 sayılı yasanın 334 üncü maddesinde ise kendisi ve ailesinin geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin, gereken yargılama veya takip giderlerini kısmen veya tamamen ödeme gücünden yoksun olan kimseler, iddia ve savunmalarında, geçici hukuki korunma taleplerinde ve icra takibinde, taleplerinin açıkça dayanaktan yoksun olmaması kaydıyla adli yardımdan yararlanabilecekleri hüküm altına alınmıştır. Mülga 1086 sayılı yasa haklılığa ilişkin delil gösterilmesi şartını ararken, yürürlükte bulunan 6100 sayılı yasa talebin açıkça dayanaktan yoksun olmamasını yeterli görmektedir...”

⁴⁰ Daha önce, “adli yardım talebinin kabul veya reddine ilişkin kararlara karşı kanun yoluna başvurulamaz.” hükmü yer almakta iken, 11.04.2013 tarihli ve 6459 sayılı Kanunun 23. maddesi ile itiraz hakkı tanınmıştır.

Kanunun 339. maddesinde de, adli yardım kararından dolayı ertelenen tüm yargılama giderleri ile Devletçe ödenen avansların dava veya takip sonunda haksız çıkan kişiden tahsil olunacağı, uygun görülürse yargılama giderlerinin en çok bir yıl içinde aylık eşit taksitler hâlinde ödenmesine karar verilebileceği, yargılama giderlerinin tahsilinin, adli yardımdan yararlananın mağduriyetine neden olacağına mahkemece açıkça anlaşılması halinde ise, hükümde tamamen veya kısmen ödeme-den muaf tutulmasına karar verilebileceği belirtilmektedir.⁴¹

2577 sayılı Kanunun 6. maddesine göre, herhangi bir sebeple harcı veya posta ücreti verilmeden veya eksik harç veya posta ücreti ile dava açılmış olması halinde, otuz gün içinde harcın ve posta ücretinin verilmesi ve tamamlanması hususu ilgiliye tebliğ olunacaktır. Tebligata rağmen gereği yerine getirilmediği takdirde bildirim aynı şekilde bir daha tekrarlanacaktır. Harç veya posta ücreti süresi içinde verilmez veya tamamlanmazsa davanın açılmamış sayılmasına karar verilecek ve davacıya tebliğ olunacaktır.

İdari yargı mercilerince, adli yardım isteminin reddedilmesinden sonra, harç ve posta pulunun iki defa yapılan tebligata rağmen süresi içinde yatırılmaması nedeniyle verilmiş davanın açılmamış sayılması kararlarının temyiz edilmesi halinde, temyiz incelemesinde, adli yardım talebinin haklı olup olmadığı, Anayasa'nın "Hak Arama Hürriyeti" başlıklı 36. maddesi ile İHAS'ın 6. maddesi çerçevesinde değerlendirilmektedir.⁴²

İHAM, Sözleşme'nin uygulanabilir ve etkili hakları güvence altına almayı amaçladığını, bu durumun, özellikle adil yargılama hakkının demokratik bir toplumda sahip olduğu önemli yer açısından mahkemeye erişim hakkı için geçerli olduğunu belirtmektedir.

Mahkemeye göre; "Adil yargılanma kavramı açısından ... davacının mahkeme önünde davasını geçerli bir şekilde sunması ve karşı tarafla silahların eşitliğinden yararlanabilmesi fırsatının engellenmemesi

⁴¹ Muafiyet hükmü, 11.04.2013 tarihli ve 6459 sayılı Kanunun 24. maddesi ile kabul edilmiştir.

⁴² Örneğin, Danıştay 15. Daire; 08.11.2012 tarih, E: 2011/3888, K: 2012/8232 sayılı karar; 06.02.2013 tarih, E: 2011/10960, K: 2013/871 sayılı karar; 05.06.2013 tarih, E: 2011/5905, K:2013/4066 sayılı karar; 05.06.2013 tarih, E: 2013/3177, K: 2013/4557 sayılı karar; Danıştay 10. Dairesi, 09.12.2013 tarih, E: 2010/7602, K: 2013/8842 sayılı karar.

esastır. Adli yardım düzeni bu araçlardan birini teşkil eder. Dolayısıyla, diğerlerine ilave olarak, davacının maddi durumu veya davada başarı elde etme ihtimalleri temel alınarak adli yardım verilmesi için koşul öne sürülmesi kabul edilebilir bir yöntemdir. Adil yargılama için adli yardım sağlanmasının gerekli olup olmadığı, her davanın belli olayları ve durumlarına dayanarak belirlenmelidir.”⁴³

Adli yardım isteminin reddi ve sonuçta davanın açılmamış sayılması kararı nedeniyle İHAM'a yapılan başvuruların incelemesinde Mahkeme, davacının bir işi olup olmamasını değil, eğer varsa gelirin böyle bir davanın masrafını karşılayıp karşılayamamasını esas almaktadır. Yine Mahkeme, davacının davasını takip etmek üzere avukat tutmasının masrafları karşılayabileceği anlamına gelmeyeceğini belirtmektedir.⁴⁴

Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 11.10.2012 tarihli bir kararında, davanın avukatla takip ediliyor olmasının davacının mahkeme harcını ve posta giderini ödeme olanağına sahip olduğunu göstermeye tek başına yetmediğini belirtmektedir. Kurul kararına göre; “Bir davada adli yardıma ihtiyaç duyulup duyulmadığının her olayın içinde bulunduğu şartlara göre değerlendirilmesi, davacının ödeme kabiliyeti, harcın miktarı, sınırlamanın gerçekleştiği aşama yanında, davacı için davanın önemi, davada uygulanacak hukuk ve usulün karmaşıklığı ve davacının

⁴³ İHAM, Mehmet ve Suna Yiğit – Türkiye davası, 17.07.2007, (Başvuru No. 52658/99), para. 33, <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-124060>, ; Alkan -Türkiye davası, 07. 02. 2012, (Başvuru No. 17725/07), para. 24, <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-108973>.

⁴⁴ İHAM, Mehmet ve Suna Yiğit – Türkiye davası, 17.07.2007, (Başvuru No. 52658/99), para. 37.

“İHAM, İdare Mahkemesi tarafından şart koşulan mahkeme masrafları miktarının başvuranlar üzerinde aşırı bir yük oluşturduğunu değerlendirmiştir. Ayrıca, İdare Mahkemesi'nin başvuranları mahkeme masraflarını ödemekten muaf tutmayı reddettiğinde Yüksek İdare Mahkemesi'nin içtihadına atıfta bulunduğunu ve bu içtihadı göre bir avukat tarafından temsil edilen davacılara yasal yardım tanınmayacağı gözlemlenmiştir.

Başvuranların tazminat davasını takip etmek üzere bir avukat tuttıkları doğrudur; ancak bu, onların mahkeme masraflarını ödemek için paraları olduğu anlamına gelmemektedir.

Sonuç olarak, İHAM, gelirleri olmayan başvuranların, dönemin aylık asgari ücretinin dört kat fazlası olan mahkeme masraflarını ödemesi koşulunun uygun olarak değerlendirilemeyeceği görüşündedir. İHAM, söz konusu davada, başvuranların mahkemeye erişim haklarına uygunsuz bir kısıtlama getirildiği kararına varmıştır.”

kendisini etkili bir şekilde temsil etmesinin mümkün olup olmadığı gibi unsurların da dikkate alınması gerekmektedir. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Mehmet ve Suna Yiğit-Türkiye davasında başvurucuların avukatla temsil edilmelerine dayanarak adli yardım taleplerinin reddedilmesinin yersiz olduğu neticesine ulaşmıştır. ...Kanunun aradığı "haklı olma koşulu"ndan ise davacının talebinin temeli hakkında karar verme durumunda olmadan, iddialarında haklı olduklarına dair bir yargıya (kanıya) ulaşılmasını anlamak gerekmektedir. Aksi halde, adli yardım talebi yalnızca tarafların sunduğu yazılı belgeler üzerinden incelendiği, taraflar dinlenilmeden, itirazları ortaya konulmadan bu konuda karar verildiği için bu talebin reddedilmesi, başvurucuları iddialarının mahkemede dinlenmesi imkânından yoksun bırakması sonucunu doğuracaktır.”⁴⁵

⁴⁵ Danıştay İDDK, 11.10.2012 tarih, E:2012/1428, K: 2012/1533 sayılı bozma kararı.

Dava, davacıların 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılama Hakkında Kanun uyarınca zararlarının tazmini istemiyle yaptığı başvurunun reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle açılmıştır.

Elazığ 1. İdare Mahkemesi, 20.10.2008 tarih ve 2008/920 Esas, 2008/1926 sayılı kararında, davacıların adli yardım istemlerini reddetmiş, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 6. maddesinin 4. bendi uyarınca iki defa davacılara harç ve posta pulu avansı yatırmaları hususu bildirilmesine rağmen süresi içinde yatırılmadığı için davanın açılmamış sayılmasına karar vermiştir.

Kararın temyiz edilmesi üzerine, Danıştay 15. Dairesinin 04.10.2011 gün ve E: 2011/10105, K: 2011/2252 sayılı kararı ile yerel mahkeme kararı bozulmuştur.

Elazığ 1. İdare Mahkemesi, bozma kararına uymayarak, 22.02.2012 tarihli, E: 2012/146, K: 2012/169 sayılı karar ile; “olayda, açılan iş bu davanın bir iptal davası olduğu ve nispi karar harcının ödenmesini gerektirmediği, davacıdan istenilen harç ve posta pulu avansı toplamının 90.30TL olduğu, Yasada da belirtildiği üzere davacının kendisi ve ailesinin geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürebilme şartının arandığı, bu meblağın ödenmesinin davacıları zor durumda bırakmayacağı açık olduğu, öte yandan; Avukatlık Kanununun 164. Maddesinin 4. fıkrasında da, Avukatlık asgari ücret tarifesi altında vekalet ücreti kararlaştırılmayacağı ve ücretsiz dava alınması halinde, durumun baro yönetim kuruluna bildirileceği hükmü uyarınca davacının vekalet sözleşmesi ile en az asgari tutarda vekalet ücretini vekiline ödeyebilme gücünün bulunduğu kabulü gerektiği hususları birlikte değerlendirildiğinde davacı/davacıların adli yardım talebinden yararlandırılabilmelerine hukuken imkan bulunmadığı” gerekçesi ile ilk kararda ısrar edilerek davanın açılmamış sayılmasına karar verilmiştir.

Aynı doğrultuda, Danıştay İDDK; 11.10.2012 tarih; E: 2009/1669, K: 2012/1534 sayılı karar; 11.10.2012 tarih, E: 2009/1670, K: 2012/ 1535 sayılı karar.

İHAM, harç veya posta ücreti eksikliğinin tamamlanmaması nedeniyle davanın açılmamış sayılmasına ilişkin kararların temyiz edilmemiş olmasını, yani iç hukuk yolunun tüketilmemiş olmasını, incelemesine bir engel olarak görmemiş, adli yardım verilmemesine ilişkin kararların HUMK'un 469. maddesi kapsamında nihai olmaları nedeniyle, başvurularından düşürülen davalarına itiraz etmelerinin beklenemeyeceğini belirtmiştir.⁴⁶ Mahkemenin kararına göre, "başvuran yerel mahkeme huzurunda muhtarlık tarafından düzenlenen bir beyanname ibraz etmiştir. ...beyannameye açıkça görüldüğü üzere başvuranın hiçbir geliri yoktur ve maddi durumu kötüdür. Mahkeme, beyanname başvuranın babası için düzenlenmiş olsa da kendisi babasının himayesi altında olduğu ve davayı onun yoluyla açtığı için başvuranın da maddi imkânlarının kısıtlılığını kanıtladığı görüşündedir. Bununla beraber başvuranın adli yardım isteği, kararı yalnızca geçerli yasaya atıfta bulunan Askeri Yüksek İdare Mahkemesi tarafından gerekçesiz olarak reddedilmiştir... başvuranın adli yardım talebinin reddi, kendisini, mahkeme karşısına davasını taşımaktan mahrum etmiştir."⁴⁷

III. Mülkiyet Hakkı

Anayasa'nın 35. maddesinde, herkesin, mülkiyet ve miras haklarına sahip olduğu, bu hakların, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabileceği ve mülkiyet hakkının toplum yararına aykırı olarak kullanılamayacağı hükmü yer almaktadır.

İHAS'ın eki 1 no.lu Protokol'ün "Mülkiyetin korunması" başlıklı 1. maddesine göre;

"Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasa da öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelere uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.

⁴⁶ Uyuşmazlık tarihinde yürürlükte olan mülga 1086 sayılı Kanunun 469. maddesinin ilk fıkrasının ikinci cümlesine göre, "Müzaheretli adliye talebinin kabul veya reddine dair itihaz olunan kararlar kati olup aleyhine hiçbir tariki kanuniye müracaat olunmaz." Aynı hüküm 6100 sayılı Kanunun 37. maddesinin 2. fıkrasının ilk cümlesinde de yer almışken, 6459 sayılı Kanunun 23. maddesiyle yapılan değişiklik sonucunda itiraz hakkı tanınmıştır.

⁴⁷ İHAM, Alkan – Türkiye davası, 07.02.2012, (Başvuru no. 17725/07), para. 26 v.d.

Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka hanel getirmez.”

İHAM, 1 no.lu Protokol’ün 1. maddesinin üç kuraldan oluştuğunu belirtmektedir. Buna göre, birinci paragrafın ilk cümlesinde belirtilmiş olan genel nitelikteki ilk kural, mülkiyetin dokunulmazlığı prensibini koymaktadır. Aynı paragrafın ikinci cümlesindeki ikinci kural, mülkiyetten yoksun bırakma konusunu ele alır ve bunu belli koşullara bağlar. İkinci paragrafta yer alan üçüncü kural, taraf devletlerin, diğer hususlar arasında, genel yarara uygun olarak, mülkiyetin kullanılmasını kontrol etme yetkisinin bulunduğunu kabul eder. Mülkiyet dokunulmazlığına müdahalenin somut örnekleri olan ikinci ve üçüncü kural ilk kuralda düzenlenen genel ilke ışığında değerlendirilmelidir.⁴⁸

Mülkiyetin dokunulmazlığı (mülkiyete saygı gösterilmesini isteme hakkı) kuralının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulacak temel kriter, “toplumun genel yararının gereklilikleri ile bireyin temel haklarının korunması zorunluluğu adil dengenin sağlanıp sağlanmadığıdır.” Bu kriter iki unsur içermektedir; İlki, ihlal teşkil ettiği iddia edilen önlemin temelini oluşturan kamu yararının değerlendirilmesi; ikincisi ise, bireye düşen fedakarlığın ağırlığıdır.⁴⁹

Mülkiyetten yoksun bırakma, “ malikin tüm hukuki haklarının, yasanın uygulanması veya aynı hukuki etkiye sahip başka bir yetkinin kullanılmasıyla geçersiz hale getirilmesi” olarak tanımlanmıştır. Bu yoksun bırakma, yasaya dayanmalı, kamu yararına olmalı ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun bulunmalıdır. Yoksun bırakmadan dolayı tazminat ödenmesi de içtihatlarla getirilmiş bir koşuldur.⁵⁰

⁴⁸ İHAM, N.A. ve diğerleri-Türkiye davası, 11.10.2005, Başvuru no. 37451/97, paragraf 36.

<http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-70562>.

⁴⁹ Boyar, Oya, “Mülkiyet Hakkı”, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Anayasa, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Kapsamında Bir İnceleme, Yüksek Yargı Kurumlarının Avrupa Standartları Bakımından Rollerinin Güçlendirilmesi Ortak Projesi, Ed. Sibel İnceoğlu, 1.Baskı, 2013, s. 509-511.

⁵⁰ Ibid., s.513-522.

Mülkiyetin kullanılmasını kontrol yetkisi de, ikinci kuraldaki koşullara tabidir.⁵¹

Mahkeme, N. A. ve diğerleri-Türkiye davasında, 11.10.2005 tarihli kararında, tapu iptali ve yıkım olayında, ikinci kuraldaki mal ve mülkten yoksun bırakma durumunun bulunduğunu, başvurucuların taşınmaza iyi niyetle sahip olduklarını belirtmektedir. Tapu kaydının devlete geçtiği tarihe kadar taşınmaza miras yoluyla sahip olmuşlar ve gerekli vergi ve harçları ödemişlerdir. Yasal sahipleri olarak, otel inşa etmek üzere izin alarak inşaata başlamışlardır. Başvurucuların mülkten yoksun kalmaları yargı kararı ile olmuştur. Gerekçesi ise, kamu yararadır. Bu durumu yasal olarak değerlendiren Mahkeme, bir taşınmazın, makul değeri ödenmeksizin alınmasının oransız bir müdahale oluşturacağını ve tazminat ödenmemesinin istisnai hallerde 1. no'lu Protokolün 1. maddesi uyarınca hukuki olarak kabul edildiğini vurgulamaktadır. Bu gerekçeden hareket eden Mahkeme, başvurucuların dava açmalarına rağmen, taşınmazlarının Hazineye geçmesi ve otel inşaatının yıkılması nedeniyle tazminat alamadıklarını, Hükümetin tazminat ödenmemesini haklı gösterebilecek herhangi bir istisnai durum da göstermediğini belirtmektedir. Sonuç olarak Mahkeme, başvuruculara tazminat verilmemesi nedeniyle mülkiyet hakkı ve genel kamu menfaatinin gerekleri arasında bulunması gereken adil dengenin bozulduğu ve 1 no.lu Protokol'ün 1. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır.⁵²

⁵¹ Ibid., s.525.

⁵² İHAM, N.A. ve diğerleri-Türkiye davası, 11.10.2005, Başvuru no. 37451/97, paragraf 37 vd.

Uyuşmazlık konusu olayın gelişimi şu şekildedir:

Başvurucular, 25.06.1986 tarihinde müşterek olarak malik oldukları taşınmaz üzerinde otel inşa etmek üzere Kültür ve Turizm Bakanlığından turizm yatırım belgesi almışlardır.

09.07.1986 tarihinde de Devlet Planlama Teşkilatı aynı iş için yatırım teşvik belgesi vermiştir.

Otel inşasına başlanmasından sonra, 28.10.1986 tarihinde, Hazine, tapu iptali ve otel inşaatının yıkımına karar verilmesi talebiyle dava açmıştır. Davada alınan raporlarda bilirkişiler, uyuşmazlık konusu taşınmazın kıyıda bulunduğu ve özel mülkiyete konu olamayacağı doğrultusunda rapor vermişlerdir.

Yerel mahkeme, 16.06.1987 tarihli kararında, tapu kaydının iptali ve inşaatın yıkılması kararı vermiş, bu karar Yargıtay tarafından bozulmuş, ancak mahkemenin ısrar kararı Yargıtay Hukuk Genel Kurulu tarafından onanmış, karar düzeltme istemi de reddedilmiştir.

Mahkeme, benzer davalarda, iyi niyetle edinilmiş olan tapuların herhangi bir tazminat ödenmeksizin iptal edilerek Devlet adına kaydedilmesinin 1 no.lu Protokol'ün 1. maddesini ihlal ettiği sonucuna varmıştır.⁵³

Yıldırım-Türkiye davasında verdiği 24.11.2009 tarihli kararda, başvuranın evinin yıkılmasının 1 no' lu Protokol'ün 1. maddesinin ilk paragrafının ikinci cümlesi bağlamında mülkiyet hakkında “yoksun bırakılma” anlamına geldiğinin taraflar arasında ihtilafı olmadığını belirten İHAM, olayda kamu sağlığının ve çevrenin korunmasının, yani “kamu yararı”nın gözetildiğini, bu durumda çözüme kavuşturulması gereken konunun, söz konusu müdahalenin başvuranın ve genel olarak toplumun çıkarları arasında adil bir denge kurup kurmadığı olduğunu belirtmektedir. İç hukuk kapsamındaki tazminat hakkı, bu müdahalenin başvuran üzerine orantısız bir yük yükleyip yüklenmediğini değerlendirmede esas teşkil etmektedir. İHAM, başvuranın, yerel makamlar tarafından mahrum bırakılana kadar, evin maliki olduğunu doğrulayan tapunun sahibi olarak 1 no'lu Protokol'ün 1. maddesi bağlamında bir “mülke” sahip olduğu sonucuna vararak, tazminat sorumluluğu konusunda aşağıdaki değerlendirmeyi yapmaktadır:

Bu gelişme üzerine başvurucular, taşınmazın ellerinden alınması ve kısmen tamamlanan inşaatın yıkılmasından doğan zararın tahsili amacıyla idare aleyhine tazminat davası açmışlardır. Ancak, “davacıların, taşınmazın kıyıda bulunduğunu bildikleri, İdarenin kendilerini aldattığını ve sorumlu olacağını iddia edemeyecekleri, tapu kaydından doğan bir zarar bulunmadığı” gerekçesiyle 01.04.1994 tarihinde dava reddedilmiş, temyiz ve karar düzeltme istemleri de reddedilerek karar kesinleşmiştir.

Başvuranlar, mülkiyet haklarını kaybetmelerinden ve inşaat halinde olan otelin yıkılmasından dolayı tazminat talebiyle Asliye Hukuk Mahkemesi'nde dava açmışlardır. Mahkeme, ihtilafı gayrimenkulün tapu sicil kaydının iptalinden doğan zarardan Devlet'in sorumlu olmadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir. Karar kesinleşmiştir.

Bu gelişmelerden sonra başvurucular, Sözleşmenin eki 1 no.lu Protokol'ün 1. maddesinde korunan mülkiyet haklarının ihlal edildiği iddiasıyla başvuruda bulunmuşlardır.

⁵³ Örneğin; Terzioğlu ve diğerleri – Türkiye davaları, 16. 12. 2008, Başvuru no. 16858/05, 23953/05, 34841/05, 37166/05, 19638/06 ve 17654/07, paragraf 24, <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-90276>; Asfuroğlu ve diğerleri-Türkiye davaları, 27.03.2007, Başvuru no: 36166/02, 36249/02, 36263/02, 36272/02, 36277/02, 36319/02, 36339/02 ve 38616/02, paragraf 19.

<http://hudoc.echr.coe.int/sites/tur/pages/search.aspx?i=001-79905>.

Abacı-Türkiye davası, 07.10.2008, Başvuru no. 33431/02, paragraf 19, 21.

<http://hudoc.echr.coe.int/sites/tur/pages/search.aspx?i=001-88756>.

“Mevcut davada idare mahkemelerinin Ankara İl İdare Kurulu’nun yıkım emrini onayladığı göz önüne alındığında başvuranın, mülkünden mahrum bırakılmasına karşılık tazminat alma hususunda gerçekçi bir başarı olasılığı mevcut olmamıştır. Bu nedenle, başvuranın evini kaybetmesine karşılık tazminat almasını sağlayacak bir iç hukuk yolunun olmaması, mülkiyet hakkından tam olarak yararlanmasını engellemiştir. İHAM, iç hukukta Devlet’in tapu kayıtlarından kaynaklanan herhangi bir zarardan sorumlu olduğunun öngörülmesine rağmen, Hükümet’in, söz konusu mahrum bırakma karşılığı tazminat ödenmemesini haklı gösteren istisnai koşullar dile getirmediğini kaydeder. Sonuç olarak, kendisine tapu vererek evinin yasal sahibi olduğunu kabul eden ulusal makamlar, başvuranın evinin yıkılması sonucu uğradığı zarardan otomatik olarak sorumlu olmuştur.

İHAM, başvurana tazminat ödenmemesinin, mülkiyetin korunması ve kamu yararı gerekleri arasında kurulması gereken adil dengenin başvuranın zararına olacak şekilde bozulmasına yol açtığı kanaatindedir.”⁵⁴

⁵⁴ İHAM, Yıldırım – Türkiye davası, 24.11.2009, Başvuru no 21482/03, paragraf 39 v.d. <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-95833/> (10.05.2014)

Olayda, M. A. adlı bir şahıs, bir ev inşa etmek amacıyla 10.08.1976 tarihinde inşaat izni alır. Ev ve eklentileri inşaatı 1978 yılında tamamlanır. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, 21.01.1981 tarihinde M. A. ya bir yazı göndererek, inşaat izninin 10.08.1980 tarihinde sona erdiğini, ancak yapı kullanma izin belgesinin alınmadığını, bu çerçevede, taşınmazın kullanılmasının kamu sağlığına ve çevreye bir tehdit oluşturmadığına dair bir raporun verilmesini ister. Bu rapor alınır ve Bakanlığa sunulur. Bunun akabinde M. A. Ankara Valiliği İmar Müdürlüğüne başvurarak inşaat izninin yenilenmesini ister. Valiliğin 21.05.1982 tarihli cevap yazısında başvurunun değerlendirildiği belirtilir.

Bu ev 18.07.1996 tarihinde başvuru tarafından satın alınır ve Tapu Müdürlüğüne adına tapu düzenlenir. Ayrıca, muhtarlık da evin önceki sahibinin 11.08.1976 tarihinden beri evde oturduğuna ilişkin bir belge düzenler.

11.11.1998 tarihinde Bayındırlık ve İskan Ankara İl Müdürlüğü, taşınmaz üzerinde inşa edilen evin inşaat izni olmaksızın tamamlanması nedeniyle yıkılmasını ister. Daha sonra gönderilen yazıda da, belirtilen gerekçeler tekrarlandıktan sonra, ilave olarak, taşınmazın içme suyu kaynağının mutlak koruma alanı olan 300 metre içinde kaldığını, mevzuata göre içme suyuna ve kaynağına 300 metre mesafe içinde inşaat yapılmasının yasak olduğu, bu nedenle, yeni bir inşaat izninin de verilemeyeceğini belirterek inşaatın yıkılmasını bildirir. Başvurucunun bu işleme karşı itirazları da kabul edilmez.

Bunun üzerine başvuru tespit yaptırır. Yapılan tespite göre, ev 12 yıl önce inşa edilmiştir. Bunun üzerine başvurucunun açtığı davada İdare Mahkemesi işlemi iptal

Mahkemenin mülkiyet hakkı konusunda verdiği kararlarda, toplumun genel menfaatinin gereklilikleri ile başvuranın temel haklarının korunmasının zorunlulukları arasında adil bir dengenin sağlanıp sağlanmadığının değerlendirildiği uyuşmazlıklar arasında, Bil Belgin İnşaat – Türkiye⁵⁵; Hüseyin Kaplan – Türkiye⁵⁶ davalarını sayabiliriz.

eder. Ancak, karar bozulur. Mahkeme bozma kararına uyarak davayı reddeder ve ev idare tarafından yıkılır.

⁵⁵ İHAM, Bil Belgin İnşaat – Türkiye davası, 01.10.2013, (Başvuru no. 29825/03); “1 no.lu Protokolün 1. maddesine uygun olması için, bu tür bir müdahalenin “yalnızca kamu yararı nedeniyle” değil aynı zamanda “kanunla öngörülen koşullarda ve uluslararası hukukun genel ilkeleri kapsamında” yapıldığını hatırlatmaktadır: “İhtilaf konusu müdahalenin, yasallık ilkesi ile uyumlu olduğu ve keyfi olmadığı anlaşıldığı takdirde” ...adil denge sorununu inceleme gerekliliğinin söz konusu olması nedeniyle Mahkeme, toplumun genel çıkarlarının gerekleri ile bireyin temel haklarının korunması gereği arasında adil bir denge kurmakla yükümlüdür.

AİHM son olarak, –demokratik toplumun temel ilkelerinden biri olan hukukun üstünlüğünün, Sözleşme’nin bütününden ayrılmaz bir unsur olması nedeniyle 1 no’lu ek Protokolün 1. maddesinin, her şeyden önce ve özellikle, kamu otoritesinin mülkiyete saygı hakkına müdahalesinin yasal olmasını gerektirdiğini hatırlatmaktadır. ... İSKİ, başvurana verilen iznin Valilik tarafından iptalini talep etmek ve harekete geçmek için kararı beklemek yerine, öncelikle şantiyeyi yıkmayı seçmiş ve ardından iznin iptalini talep etmiştir... ihtilaf konusu müdahalenin yasallık ilkesiyle uyumlu olmadığı ve dolayısıyla başvuranın mülkiyetine saygı hakkının ihlal edildiği...” <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-127013>.

⁵⁶ İHAM, Hüseyin Kaplan – Türkiye davası, 01.10. 2013, (Başvuru No. 24508/09); “Mahkemenin, toplumun genel menfaatinin gereklilikleri ile başvuranın temel haklarının korunmasının zorunlulukları arasında adil bir dengenin sağlanıp sağlanmadığını araştırması gerekmektedir.1982 yılında kamu hizmetine tahsis edilmesinden itibaren arazinin üzerine kısıtlamalar geldiğini tespit etmektedir. Benzer şekilde, kentsel gelişim ile birlikte başlangıçtaki mera niteliğini kaybettiğini ve 1991 yılında imara açıldığını kaydetmektedir. Oysa kamulaştırılması öngörülen bu arazi, kendisini okul inşasına tahsis eden imar planı gereğince, bir imar yasağına tâbi kılınmıştır. Bu yasak, kesintisiz biçimde sürdürülmüştür. İmara açılmış bir arazi üzerinde inşaat yapamayan ve ağaç dikemeyen başvuranın mülkiyet hakkını tam olarak kullanmasını engellemiştir. Ayrıca bu durumun, diğerleri arasında, başvuranın arazisini satma ihtimallerini de önemli ölçüde düşürmesi nedeniyle, zarar verici etkileri olmuştur. Mahkeme son olarak, başvuranın kaybının hiçbir şekilde tazmin edilmediğini tespit etmektedir. Bu değerlendirmeler ışığında Mahkeme, başvuranın, bir yanda kamu menfaatinin gereklilikleri ile öte yandan mülklerine saygı gösterilmesini isteme hakkının korunması arasında mevcut olması gereken adil dengeyi bozan özel ve aşırı bir yükü taşımak zorunda kalmış olduğu kanısındadır.”

<http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-138951>.

İHAM, 1 no.lu Protokolün 1. maddesinin mülk edinme hakkını güvence altına almadığını, madde kapsamında bir başvurunun sadece sahip olunan mülklere ilişkin olması gerektiğini, “mülk” kavramının “mevcut mülkler” ile sınırlı olmadığını ve bir başvuranın, üzerinde mülkiyet hakkını fiilen kullanabilmeye yönelik makul ve meşru bir beklentiye sahip olduğunu iddia edebileceği alacaklar da dâhil olmak üzere tüm mal varlığı değerlerini de kapsayabileceğini belirtmektedir. Mahkeme bu değerlendirmeyi yaptığı 15.10.2013 tarihli kararında, ulusal mevzuata göre devlet orman arazilerinin devredilemez niteliği ve zamanaşımı yoluyla mülkiyete konu olmaması nedeniyle, uzun bir süre kullanılmasının iç hukukta hiçbir hukuki sonuç doğurmadığını, iç hukukta yeterli bir yasal dayanak bulunmadığından, başvuranın muhtar tarafından düzenlenen “mülkiyet devri belgesi” uyarınca “mülkiyeti” kullanmaya devam etmesi ve mülkiyet hakkını iktisap etmesini sağlayabilecek herhangi bir meşru beklentide bulunmasının hukuken mümkün olmadığını, sonuç olarak, başvuranın, 1 no.lu Protokolün 1. maddesinin birinci cümlesi anlamında bir “mülkiyeti” nin bulunmadığını karara bağlamıştır.⁵⁷

İHAM, mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasıyla yapılan başvuruları, Sözleşmenin 35/1 maddesindeki, “Mahkeme’ye ancak, uluslararası hukukun genel olarak kabul edilen ilkeleri uyarınca iç hukuk yollarının tüketilmesinden sonra ve iç hukuktaki kesin karar tarihinden itiba-

⁵⁷ İHAM, Halil Doğanca-Türkiye davası, 15.10.2013, Başvuru no. 17934/10, paragraf 23-25.

Uyuşmazlık konusu olayın gelişimi aşağıdaki şekilde olmuştur:

Başvuran, 27 Mayıs 1974 tarihinde, muhtar tarafından düzenlenen “mülkiyet devri belgesi” ile taşınmazın mülkiyetini elde etmiştir. 2008 yılında, Kadastro Komisyonu tarafından bölgede yapılan kadastro çalışmasında taşınmaz, orman arazisi olarak nitelendirilmiştir. Başvuran, Kadastro Komisyonu’nun kararının iptali için Kadastro Mahkemesi’ne dava açmıştır. Başvuran, söz konusu taşınmazın orman arazisi olmadığını ve kazandırıcı zamanaşımına ilişkin yasal şartların oluştuğunu iddia etmiştir. Mahkeme keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırmıştır. Üç Orman Mühendisinden oluşan bilirkişi heyeti, ihtilaf konusu taşınmazın devlet ormanları içinde yer alan ağaçsız alan vasfında olduğu sonucuna varmıştır.

Kadastro Mahkemesi, bu raporu gerekçe olarak, başvuranın kadastro planının iptaline ilişkin talebini reddetmiştir. Başvuranın temyiz istemi reddedilmiştir. Yargıtay, mevzuata göre, ağaçsız bir alanın orman ekosisteminin ayrılmaz bir unsuru ve ormanın bütünlüğünün parçası olduğunu, ihtilaf konusu taşınmazın orman sınırları içinde yer aldığı ve bu nedenle özel mülkiyet konusu olmasına yasal olarak olanak bulunmadığını belirtmiştir. <http://hudoc.echr.coe.int/sites/tur/pages/search.aspx?i=001-125908>

ren altı aylık⁵⁸ bir süre içinde başvurulabilir.” hükmü çerçevesinde değerlendirirken, tüketilmesi gereken iç hukuk yollarının “mevcut ve yeterli olmasını, bulunmaması halinde erişilebilirlik ve etkinlikten yoksunluğa neden olacak söz konusu iç hukuk yollarının, yalnızca teoride değil pratikte de mevcut olması gerektiğini” vurgulamaktadır.⁵⁹

İHAM, kabul edilebilirlik kriterlerini başka kararlarında da tekrarlamaktadır. Söz konusu kararlarda, Mahkemenin, daha önceki benzer davalarda Hükümetin iç hukuk yollarının tüketilmediği yolundaki itirazını reddettiği, somut olayda da bu kanaati değiştirecek bir husus bulunmadığı belirtilmektedir.⁶⁰

Asfuroğlu ve diğerleri - Türkiye davalarında, 27.03.2007 tarihli kararda İHAM, Hükümetin gösterdiği idari ve hukuki başvuru yollarının, ilgililer adına olan tapu kaydının hukuka aykırı olarak iptal edilmesi halinde geçerli olabileceğini, somut olayda ise, başvuruçunun kıyıda bulunan taşınmazı ile ilgili tapu kaydının Kıyı Kanunu uyarınca iptal edildiğini belirterek, bu durumda iç hukuk yollarının tüketilmediği itirazını reddetmiştir.⁶¹

⁵⁸ 24.06.2013 tarihli 15. Protokolün 4. Maddesi ile “dört ay” olarak değiştirilmiştir. Protokolü 10.05.2014 tarihi itibarıyla 29 devlet imzalamış, 7 devlet onaylamıştır. <http://www.conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=213&CM=8&DF=&CL=ENG/> (10.05.2014).

⁵⁹ İHAM, Yıldırım – Türkiye davası, 24.11.2009, Başvuru no 21482/03, paragraf 31. Başvuruçunun Sözleşme eki 1nolu Protokolün 1. maddesinin ihlal edildiği iddiasıyla İHAM’ a yaptığı başvurusuna karşılık yapılan savunmada, başvuranın iç hukuk yollarını kullanılmadığı, tam yargı davası açma hakkının bulunduğu ancak açmadığı ileri sürülmüştür.

Bu itirazı değerlendiren Mahkemeye göre, başvuruçunun İ.Y.U.K.’ un 12. maddesi çerçevesinde tam yargı davası açma hakkı bulunmaktadır. Ancak, evin inşa edilmesi gereken bir alana inşa edilmesi nedeniyle alınan yıkım kararına karşı başvuruçunun açtığı davanın İdare Mahkemesince reddedilmesi sonucu ev yıkılmıştır. Bu süreci göz önünde bulunduran Mahkeme, başvuruçunun tarafından açılacak bir tam yargı davasının başarıya ulaşma olasılığının bulunmadığı sonucuna varmıştır. Mahkeme, benzer bir konuda ilgililer lehine verilmiş herhangi bir idare mahkemesi kararı sunulmadığını belirterek, Hükümet’in iç hukuk yollarının tüketilmediğine ilişkin iddiasını reddetmiştir.

⁶⁰ Terzioğlu ve diğerleri – Türkiye davaları, 16.12.2008, Başvuru no. 16858/05, 23953/05, 34841/05, 37166/05, 19638/06 ve 17654/07, paragraf 20. <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-90276>.

⁶¹ Asfuroğlu ve diğerleri-Türkiye, 27.03.2007, Başvuru no: 36166/02, 36249/02, 36263/02, 36272/02, 36277/02, 36319/02, 36339/02, 38616/02, paragraf 15, 16.

Kabul edilebilirlik açısından Mahkemenin yaptığı bu değerlendirmeler başvuru konusu uyuşmazlıkların koşullarıyla sınırlıdır. Nitekim İHAM, Abacı - Türkiye davasında da, Hükümetin iç hukuk yollarının tüketilmediği yolundaki itirazını incelerken, daha önceki benzer davalara atıfla, dosyadaki bilgiler karşısında, Hükümetçe belirtilen iç hukuk yollarının tüketilmediği yolundaki itirazın reddine karar vermiştir. Ancak kararda, hükmün, somut dava koşullarıyla sınırlı olduğu, ulusal mahkemelerin yeni yaklaşımının etkisiz olduğu ya da başvuranların, 34. maddede, bu iç hukuk yollarına başvurma yükümlülüğünden muaf tutuldukları gibi genel bir değerlendirme olarak yorumlanmaması gerektiği belirtilmiştir.⁶²

İHAM'ın mülkiyet hakkına ilişkin olarak verdiği ihlal kararlarındaki değerlendirmeler Danıştay kararlarında da ifadesini bulmuştur.

Danıştay 6. Dairesi, imar planı ve kamulaştırma isteminin reddinden doğan bir uyuşmazlıkta, 21.06.2013 tarihli kararında, Anayasa'nın 35, 13 ve 90. maddeleri ile 3194 sayılı İmar Kanununun 13. maddesinin birinci ve üçüncü fıkraları iptal edilmesine yönelik Anayasa Mahkemesinin 29.12.1999 gün ve E:1999/33, K:1999/51 sayılı kararı⁶³ ile İHAM'

Başvurucular, değişik tarihlerde, Hatay'da kıyıda taşınmaz satın alarak ev, otel, lokanta inşa etmişlerdir. 1995 yılında Belediye, Hazine adına hareketle taşınmazların kıyıda bulunup bulunmadığı hususunda tespit yaptırmıştır. Taşınmazların kıyıda bulunduğu, bu nedenle özel mülkiyete konu olamayacağı iddiasıyla, tespitten sonra açılan tapu iptal davaları başvuru aleyhine sonuçlanarak, kararlar kesinleşmiştir. <http://hudoc.echr.coe.int/sites/tur/pages/search.aspx?i=001-79905>

⁶² İHAM, Abacı-Türkiye davası, 7.10.2008, Başvuru no. 33431/02, paragraf 11-17.

Başvurunun iç hukuk yolları tüketilmeden yapıldığı yolunda itirazda bulunulurken, tapu iptali davasını kabul eden yerel mahkeme kararını, tapusu iptal edildiği halde kıyı şeridindeki arsa sahibine tazminat ödenmediği gerekçesiyle bozan bir Yargıtay kararı ile yine tapu iptaline karar veren yerel mahkemelerin kararlarını onarken, İHAM'ın mülkiyet hakkına ilişkin kararlarına atıfla tapu sahiplerinin hukuk mahkemelerinde tazminat talep etme hakkına sahip olduklarına hükmeden iki adet Yargıtay kararı sunulmuştur. İHAM, bu yeni yargısal yorumu olumlu karşıladığını, ancak böyle davalarda henüz tazminat ödenen bir örnek olmadığını, somut olayda başvuru sahibinden, nihai kararı yaklaşık altı yıl önce verilmiş bir mahkeme kararı ile iptal edilmiş bir tapu ile ilgili tazminat talep etmek amacıyla yeni bir dava açmasının beklenemeyeceğini belirterek iç hukuk yollarının tüketilmediği yolundaki itirazı reddetmiştir. <http://hudoc.echr.coe.int/sites/tur/pages/search.aspx?i=001-88756>

⁶³ Resmi Gazete, 29.06.2000 tarih, 24094 sayı.

İstanbul 6. İdare Mahkemesi tarafından, 3.5.1985 günlü, 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 13. maddesinin birinci ve üçüncü fıkralarının Anayasa'nın 2. ve 35. maddelerine aykırı olduğu saviyle iptali istemiyle başvurulmuştur.

ın 7151/75 başvuru no.lu Sporrong ve Lönnroth – İsveç davasında verdiği 23.09.1982 tarihli kararından⁶⁴ bahsederek şu değerlendirmeyi yapmıştır;

Söz konusu fıkralar aşağıdaki şekildedir:

“Resmî yapılara, tesislere ve okul, cami, yol, meydan, otopark, yeşil saha, çocuk bahçesi, pazar yeri, hal, mezbaha ve benzeri umumî hizmetlere ayrılan alanlarda inşaaata ve mevcut bina varsa esaslı değişiklik ve ilaveler yapılmasına izin verilmez. Ancak imar programına alınıncaya kadar mevcut kullanma şekli devam eder.

Ancak, parsel sahibi imar planlarının tasdik tarihinden itibaren beş yıl sonra müracaat ettiğinde imar planlarında meydana gelen değişikliklerden ve civarın özelliklerinden dolayı okul, cami ve otopark sahası ve benzeri umumî hizmetlere ayrılan alanlardan ilgili kamu kuruluşunca yapımından vazgeçildiğine dair görüş alındığı takdirde, tüm belirli çevredeki nüfus, yoğunluk ve donatım dengesini yeniden irdeleyerek hazırlanacak yeni imar plânına göre inşaat yapılır. Bu Kanunun yayımı tarihinden önce yapılan imar planlarında, bahsedilen beş yıllık süre bu Kanunun yürürlük tarihinden itibaren geçerlidir.”

Anayasa Mahkemesi, yaptığı inceleme sonucu aşağıdaki gerekçelerle maddenin iptaline karar vermiştir:

“... Maddenin birinci fıkrası uyarınca imar planlarında umumi hizmetlere ayrılan yerlerin mevcut kullanma şekillerinin ne kadar devam edeceği konusundaki bu belirsizliğin, kişilerin mülkiyet hakları üzerinde süresi belli olmayan bir sınırlamaya neden olduğu açıktır.

İmar plânlarının uygulamaya geçirilmesindeki kamusal yarar karşısında mülkiyet hakkının sınırlanmasının demokratik toplum düzeninin gerekleriyle çelişen bir yönü bulunmamakta ise de, itiraz konusu kuralın neden olduğu belirsizliğin kişisel yarar ile kamu yararı arasındaki dengeyi bozarak mülkiyet hakkını kullanılamaz hale getirmesi, sınırlamayı aşan hakkın özüne dokunan bir nitelik taşımaktadır.

İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi de 23.9.1981 günlü Sporrong ve Lonroth kararında, kamulaştırma izni ile inşaat yasağının uzun bir süre için öngörölmüş olmasının, toplumsal yarar ile bireysel menfaat arasındaki dengeyi bozduğu sonucuna varmıştır.

Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kural Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine aykırıdır.

İtiraz konusu kuralla, mülkiyet hakkına getirilen sınırlama, malikin taşınmaz üzerindeki tasarruf hakkını belirsiz bir süre için kullanılamaz hale getirerek bir hukuk devletinde kişinin hak ve özgürlükleri ile kamu yararı arasında bulunması gereken dengenin bozulmasına yol açarak hukuk güvenliğini yok etmektedir.

Bu nedenlerle kural, Anayasa'nın 2. maddesindeki hukuk devleti ilkesine de aykırıdır.

3194 sayılı Yasa'nın 13. maddesinin itiraz konusu birinci fıkrasının iptali nedeniyle bu fıkra ile hukuksal bütünlük oluşturan üçüncü fıkrasının, uygulanma olanağı kalmadığından 2949 sayılı Yasa'nın 29. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca iptali gerekir.”

⁶⁴ İHAM, Sporrong ve Lönnroth – İsveç davası, 23.09.1982 tarih, Başvuru no. 7151/75. Mahkeme; başvurucuların taşınmazlarının uzun bir süre inşaat yasağı kapsamında tutulmasını ve bu sürede kamulaştırma yapılmamasını mülkiyet hakkına müdahale olarak kabul etmiş, bu durumun müdahaleyi ağırlaştırdığı kanaatine vararak, kararın

“Uyuşmazlık konusu olayda davacıya ait taşınmazın ... İmar Planında yol alanında kaldığı, meclis kararı ile 5 yıllık imar programına alındığı, programa alınma kararının üzerinden yıllar geçmesine rağmen davalı idarece taşınmazın kamulaştırılmadığı anlaşılmakta olup, bu sebeple davacının mülkiyet hakkının süresi belirsiz bir zaman diliminde kısıtlandığı açıktır.”⁶⁵

Danıştay 6. Dairesi, imar planı ve kamulaştırma isteminin reddinden doğan bir başka uyuşmazlıkta, 10.04.2014 tarihli kararında ise, İHAM' ın Hakan Arı - Türkiye davasında (Başvuru No:13331/07)

devamında, başvuruçuların mülkiyet haklarını kullanmalarının Sporrong Miras Şirketi olayında toplam 25 yıl, Bayan Lönnroth olayında on iki yıl engellendiğini, bu bağlamda uzatılmış yasakların mülk sahipleri üzerinde yarattığı olumsuz sonuçları hukukun üstünlüğü ile yönetilen bir Devlette olması gereken durumla bağdaştırılabılır görmediğini kaydetmiş, bu yasakların yarattığı durumun mülkiyet hakkının korunması ile genel menfaatin gerekleri arasında sağlanması gereken dengeyi bozduğunu, başvuruçuların hukuki durumlarının gerekli dengenin bulunmamasına yol açtığını vurgulamış, sonuçları inşaat yasakları ile ağırlaştırılmış olan kamulaştırma izinlerinde (izin verilmemesi) her iki başvuruçuyu yönünden Birinci Protokolün 1. maddesinin ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır.

Dava hk. bkz. DOĞRU, Osman, Atilla NALBANT, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi, Açıklama ve Önemli Kararlar, 2. Cilt, Yüksek Yargı Kurumlarının Avrupa Standartları Bakımından Rollerinin Güçlendirilmesi Ortak Projesi, 1. Baskı, 2013, s. 680-693.

⁶⁵ Danıştay 6. Daire, 21.06.2013 tarih, E: 2010/4659, 2013/4430 sayılı bozma kararı.

Davacı, davalı idarenin hazırladığı imar planı nedeniyle sahibi bulunduğu taşınmazlar üzerinden geçen yolların kaldırılması, kamulaştırılması veya bedelinin ödenmesi istemiyle yaptığı başvurunun reddine yönelik belediye meclisi kararının iptali istemiyle dava açmıştır.

Yozgat İdare Mahkemesince, 31.12.2009 tarihli, E:2008/279, K:2009/930 sayılı karar ile, dava dosyasındaki bilgi ve belgeler ile bilirkişi raporunun birlikte değerlendirilmesinden, uyuşmazlık konusu taşınmazların üzerindeki yolun kaldırılmasında, şehircilik ilkelerine, planlama esaslarına, kamu ve toplum yararına uyarlık bulunmadığı ve idarelerin kamu hizmetlerini yerine getirebilmeleri için hizmetin ihtiyacı olan özel kişilere ait taşınmazları 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu hükümlerine göre kamulaştırabilecekleri, bu kamulaştırma işlemlerini de program ve ödeneklerinin yeterliliği çerçevesinde yapabilecekleri, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 2. maddesinin 2. fıkrası uyarınca idareleri kamulaştırmaya zorlayıcı nitelikte işlem tesisine yönelik yargı kararı verilmesinin mümkün olmadığı sonucunda varıldığından davanın reddine karar verilmiş, bu kararın davacı tarafından temyiz edilmesi üzerine bozma kararı verilmiştir.

Aynı mahiyette, Danıştay 6. Daire; 12.03.2014 tarih, E- 2011/4240, K: 2014/1969 sayılı karar; 14.04.2014 tarih, E: 2011/8576, K: 2014/3094 sayılı karar.

11.01.2011 tarihli kararına atıfla, olayda, davacıların mülkiyet haklarının belirsiz bir süre ile kısıtlandığı, bu kısıtlamanın kaldırılmaması sonucunu doğuran davacıların kamulaştırma yapılması istemlerinin reddedilmesine ilişkin işlemde bu yönüyle hukuka uyarlık bulunmadığı sonucuna varılmıştır.⁶⁶

Danıştay 14. Dairesi, davacı tarafından inşa edilen havuz ve lokantanın, imar planının mahkemece iptal edilmiş olması nedeniyle yıktırılmasına ilişkin encümen kararının iptali istemi ile açılan davada, N.A. ve diğerleri - Türkiye, Yıldırım - Türkiye davalarında verilen İHAM kararlarına atıfla; ruhsat işlemi tesis edildiği tarihte plana uygun ise de, hukuka aykırılığı saptanan plana ilişkin olarak verilen iptal kararı nedeniyle imar planı tesis tarihi itibarıyla yürürlükten kalkacağından inşaat ruhsatının iptalinin gerekeceğini, ruhsatsız konuma düşen ve kazanılmış hakkı da bulunmayan yapının, sağlıklı ve dengeli bir çevrenin oluşturulması bakımından yıkılması gerektiğini belirtmektedir. Daire kararına göre, yıkım işlemi tesis edilmeden önce, hukuka aykırı bir şekilde plan oluşturan ve bu plana göre ruhsat veren idarenin kusurlu davranışı nedeniyle, iyi niyetli kişilere taşınmaz bedelinin ödenmesi de gerekmektedir. Daire bu gerekçe ile, yargı kararı ile ruhsatsız hale gelen yapının bedeli davacıya ödenmeden yıkımı yolunda tesis edilen işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı belirtilmiştir.⁶⁷

⁶⁶ Danıştay 6. Daire, 10.04.2014 tarih, E: 2011/5403, K: 2014/3033 sayılı karar.

⁶⁷ Danıştay 14. Dairesi, 12.12.2012 tarih, E: 2011/13513, K: 2012/9867 sayılı bozma kararı;

Dava, kullanım amacı belediye meclisi kararı ile kabul edilen yeni imar planı ile değiştirilen taşınmaz üzerinde davacı tarafından inşa edilen havuz ve lokantanın, imar planının mahkemece iptal edilmiş olması nedeniyle yıktırılmasına ilişkin encümen kararının iptali istemi ile açılmıştır. Balıkesir İdare Mahkemesi, 16.12.2010 tarih, E:2010/563, K:2010/1372 sayılı kararlar, kesinleşmiş yargı kararları uyarınca, ruhsatsız konuma düşen ve ruhsata bağlanma imkanı da bulunmayan yapıların yıkımı yönünde tesis edilen işlemde hukuka ve mevzuata aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir. Karar davacı tarafından temyiz edilmiştir.

Aynı mahiyette, Ankara 11. İdare Mahkemesi, 15.10.2010 tarih, E:2010/325, K:2010/1425 sayılı davanın reddi kararı, Danıştay 14. Daire, 28.02.2013 tarih, E: 2011/14794, K: 2013/1444 sayılı bozma kararı; Ankara 5. İdare Mahkemesi, 28.04.2011 tarihli, E:2011/528, K:2011/457 sayılı davanın reddi kararı, Danıştay 14. Daire, 09.10.2013 tarih, E: 2011/14017, K: 2013/6917 sayılı bozma kararı; Malatya İdare Mahkemesi, 18.04.2013 tarih, E:2012/1091, K:2013/513 sayılı davanın reddi kararı, Danıştay 14. Daire, 06.11.2013 tarih, E: 2013/6333, K: 2013/7443 sayılı bozma kararı; Aydın 1. İdare Mahkemesi, 30.03.2012 tarih, E:2010/1981,

Davacılara ait parselin Anadolu Öğretmen Lisesi alanından konut alanına dönüştürülmesi isteminin reddine ilişkin belediye meclisi kararından doğan davalarda, Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, Anayasanın 35, 90. maddeleri, İHAS' a ek 1 no.lu Protokolün 1. maddesi ve İHAM' ın Hakan Arı-Türkiye davasındaki yaklaşımı temel alarak, “davacıların mülkiyet haklarının belirsiz bir süre ile kısıtlandığı açık olup bu kısıtlamanın kaldırılmaması sonucunu doğuran işlemlerde bu yönüyle hukuka uyarlık bulunmadığı” sonuca ulaşmıştır.⁶⁸

İHAM kararlarında, bir alacağın da mülkiyet hakkına konu olabileceği görülmektedir. Bunun koşulu ise alacağın “talep edilebilir” nitelikte olmasıdır.

K:2012/773 sayılı davanın reddi kararı, Danıştay 14. Daire, 20.02.2014 tarih, E: 2012/5196, K:2014/2459 sayılı bozma kararı.

⁶⁸ Danıştay İDDK; 04.11.2013 tarih, E: 2010-2107, K: 2013/3533 sayılı onama kararı; 16.12.2013 tarih, E:2010/2108, K:2013/4577 sayılı onama kararı.

Aydın 1. İdare Mahkemesinin Danıştay 6. Dairesinin bozma kararına uymayarak verdiği 20.05.2010 tarih, E:2010/665, K:2010/802 sayılı ısrar kararının temyiz incelemesi sonucunda verilen karara göre;

“Davacıya ait söz konusu parselin, imar planında kamunun kullanımı için Anadolu Öğretmen Lisesi alanı olarak ayrılması nedeniyle bu parselde artık yapılaşmaya gidilemeyeceği ve bu nedenle maliklerinin tasarruf haklarının kısıtlandığı açıktır. İdareye başvuru tarihi itibarıyla aradan yirmi yıldan fazla bir süre geçmiş olmasına karşın idarece kamulaştırma yapılmadığı gibi ne zaman yapılabileceği konusunda da davacıya bir bilgi de verilmemiştir. Ayrıca, Anadolu Öğretmen Lisesi alanı olarak ayrılan parseli yatırımcı kuruluş olarak kamulaştırma yetkisi bulunan Milli Eğitim Bakanlığı da, bölgede böyle bir okula ihtiyaç bulunmadığını ve kamulaştırmadan vazgeçtiğini belirtmiştir. İmar planında Anadolu Öğretmen Lisesi alanı olarak ayrılan bu parseli davalı belediyenin kamulaştırması da hukuken mümkün değildir. Tüm bu nedenlerle, davacının maliki olduğu parselin durumu ve mülkiyet hakkından yararlanma olanağı belirsizlik içindedir.

İHAM, Hakan Arı/Türkiye davasında (Başvuru No:13331/07) verdiği kararda, söz konusu bu durumun başvuranın mülkiyet hakkından tam anlamıyla yararlanması önünde engel teşkil ettiği ve arazinin satış şansı da dahil, sonucu itibarıyla taşınmazın değerini hatırı sayılır ölçüde azalttığı değerlendirmesinde bulunarak, malikin, kamu yararının gerekleri ile mülkiyet hakkı arasında gözetilmesi gereken adil dengeyi bozan alışılmışın dışında ve ölçüsüz bir yüke katlanmak zorunda kaldığı sonucuna varmış ve Türkiye'nin ilgili kişinin mülkiyet hakkını ihlal ettiğine karar vermiştir.

Bu bağlamda, uyuşmazlık konusu olayda da, davacıların mülkiyet haklarının belirsiz bir süre ile kısıtlandığı açık olup bu kısıtlamanın kaldırılmaması sonucunu doğuran işlemde bu yönüyle hukuka uyarlık bulunmamaktadır.”

Okçu-Türkiye davasında İHAM, 21.07.2009 tarihli kararında, Danıştay'ın İdare Mahkemesi'nin tazminata hükmeden kararını onayarak, başvuran lehine "talep edilebilir bir alacak" yarattığı, bu nedenle başvuranın 1 no.lu Protokol'ün 1. maddesi anlamında "mülkiyet" oluşturan bir hakkı bulunduğu belirtilmiştir. Mahkemeye göre, on beş yıl dört ay süren yargılama sonunda başvuran lehine hüküm altına alınan tazminat, enflasyon oranı karşısında gecikme faizlerinin yetersiz kalması nedeniyle, büyük ölçüde değer kaybetmiştir. Bu durum, 1 no.lu Protokol'ün 1. maddesinin birinci paragrafının ilk cümlesi anlamında mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesi hakkına müdahale olarak değerlendirilmiştir. Mahkeme, tazminat tutarının davanın açıldığı tarihteki değeri ile talep edilebileceği tarihteki değeri arasındaki büyük farkın yargılamanın yavaş işlemesinden ve gecikme faizlerinin yetersizliğinden kaynaklandığı, iç hukukta bu konuda üstesinden gelebilecek etkili bir itiraz yolunun yokluğu ile ikiye katlanan bu tutarsızlığın başvuruları aşırı bir yük altına soktuğuna ve kamu yararı gereksinimleri ile başvuranın temel haklarının korunma zorunlulukları arasında olması gereken adil dengeyi bozduğuna karar vermiştir.⁶⁹

⁶⁹ İHAM, Okçu-Türkiye davası, 21 Temmuz 2009, Başvuru no. 39515/03.

<http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-93752>.

Başvuran, 7 Temmuz 1980 tarihinde mahalle bekçiliği görevini yerine getirirken, silahlı soygun yapan saldırganlar tarafından yaralanmıştır. 9 Ekim 1990 tarihinde gerçekleştirilen muayene sonucunda düzenlenen tıbbi raporda, "bir kurşun yarası dolayısıyla sağ elin felç olduğu" belirlenmiştir. 22 Nisan 1991 tarihinde başvuran, erken emekliliğe ayrılmıştır.

30 Eylül 1991 tarihinde, İçişleri Bakanlığı'na başvurarak tazminat talep etmiştir. 25 Ekim 1991 tarihinde talebi reddedilmiştir.

Başvuran, 9 Ekim 1990 tarihli tıbbi rapora dayanarak, Diyarbakır İdare Mahkemesi'nde 100 000 000 TL tutarında maddi ve 15 000 000 TL tutarında manevi tazminat davası açmıştır.

Mahkeme başvuranın talebini kısmen haklı bulmuş ve kendisine manevi tazminat olarak talep ettiği tutarın gecikme faizleri eklenmeksizin ödenmesini kabul etmiştir.

Başvuranın temyiz başvurusu üzerine Danıştay, yerel mahkemenin maddi tazminatla ilgili kararını bozmuştur. Danıştay, mevcut davada Devlet sorumluluğunun bulunduğu ve dolayısıyla başvurana maddi anlamda bir tazminatın ödenmesi gerektiğine hükmetmiştir.

Bozma üzerine yapılan yargılamada, tazminat miktarı hakkında alınan bilirkişi raporunda başvuranın maruz kaldığı maddi zarar tutarı 254.101.698.965 TL olarak belirlenmiştir.

Başlangıçta tespit edilen dava konusu miktarın artırılmamasının “adil yargılanma” ilkesi açısından da yarattığı olumsuzluk için İHAM, verdiği ihlal kararında; “İHAM, iç hukuk sisteminde başlangıçta belirlenen meblağın yeniden değerlendirilmesini yargılama aşamasında talep edebilme olanağının sağlanmasının tespit edilen ihlali sonlandıracak uygun bir telafi yöntemi oluşturacağına itibar etmektedir.”⁷⁰ ifadesini kullanmaktadır.⁷¹

Mahkeme, taleple sınırlı kalınması zorunluluğundan bahisle, davacıya davayı açarken talep etmiş olduğu tutarın, yani maddi tazminat olarak 100 TL, manevi tazminat olarak 15 TL. nin gecikme faizi ile beraber ödenmesine hükmetmiştir.

Danıştay, kararı onamıştır. Taraflar, kararın düzeltilmesi yönünde bir itiraz başvurusunda bulunmadıklarından, bu karar kesinleşmiştir.

Başvuran, diğer ihlal iddialarının yanı sıra, 1 no.lu Protokol'ün 1. maddesine atıfta bulunarak, ulusal mahkemelerin on beş yıl dört ay süren yargılama sonucunda kendisine hükmettikleri tazminat tutarının bu süre içerisinde değer kaybetmesi dolayısıyla mülkiyet dokunulmazlığına saygı ilkesinin çiğnendiğini iddia etmektedir.

İHAS' ın 13. maddesi bağlamında ise başvuran, iç hukukta tazminat tutarındaki değer kaybını telafi etmek için etkili bir itiraz yolunun bulunmadığından şikâyetçi olmaktadır.

Uyuşmazlığın doğduğu tarihte mevzuatın durumu aşağıdaki gibidir;

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun uyuşmazlık tarihinde yürürlükte bulunan 16. maddesinin 4.fıkrasında, tarafların, sürenin geçmesinden sonra verecekleri savunmalara veya ikinci dilekçelere dayanarak hak iddia edemeyecekleri hükmü yer almaktaydı.

Öte yandan, 2577 sayılı Kanun'un 31. maddesine göre, Kanun'da hüküm bulunmayan hususlarda; hakimin davaya bakmaktan memnuiyeti ve reddi, ehliyet, üçüncü şahısların davaya katılması, davanın ihbarı, tarafların vekilleri, feragat ve kabul, teminat, mukabil dava, bilirkişi, keşif, delillerin tespiti, yargılama giderleri, adli yardım hallerinde ve duruşma sırasında tarafların mahkemenin sükununu ve inzibatını bozacak hareketlerine karşı yapılacak işlemler ile elektronik işlemlerde Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümleri uygulanacaktır. Ancak, davanın ihbarı ve bilirkişi seçimi Danıştay, mahkeme veya hakim tarafından re' sen yapılacaktır.

İdari eylemlerden doğan zararlar nedeniyle idarelere karşı açılan tam yargı davalarında çoğu kez zarar miktarı başlangıçta kesin olarak bilinmemektedir.

2577 sayılı Kanun, tam yargı davalarında dava miktarını artırmak amacıyla ıslah talebinde bulunmaya olanak vermemekteydi. Bu nedenle, ilgililer tarafından idarelere karşı açılan tam yargı davalarında talep edilen tazminat miktarının ıslah yoluyla artırılması istemleri reddedilmiştir.

⁷⁰ İbid. para. 67.

⁷¹ Mahkemenin ulusal mevzuattaki eksikliklere işaret etmesinin temelinde, Bakanlar Komitesi'nin 12.05.2004 tarihli tavsiye kararı bulunmaktadır. Komite söz konusu kararında, Sözleşme'nin artık tüm taraf devletlerin iç hukukun ayrılmaz bir parçası ha-

Bu karar sonrasında, İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair 11.04.2013 tarih ve 6459 sayılı Kanun⁷² ile idari yargılama usulünde “ıslah” yolu düzenlenmiştir.

Bu Kanunun 4. maddesi uyarınca 2577 sayılı Kanunun 16. maddesinin 4. fıkrasına;

“Ancak, tam yargı davalarında dava dilekçesinde belirtilen miktar, süre veya diğer usul kuralları gözetilmeksizin nihai karar verinceye kadar, harcı ödenmek suretiyle bir defaya mahsus olmak üzere artırılabilir ve miktarın artırılmasına ilişkin dilekçe otuz gün içinde cevap verilmek üzere karşı tarafa tebliğ edilir.” hükmü eklenmiştir.

“Islah” talebinin görülmekte olan davalarda da yapılabilmesi için Kanuna eklenen Geçici 7. maddede, 2577 sayılı Kanunun 16. maddesinin 4. fıkrasına eklenen hükmün, kanun yolu aşaması dâhil, yürürlük tarihinde derdest olan davalarda da uygulanacağı belirtilmiştir.

Kanunun mevcut davalara uygulanmasında, davacıların ıslah talebinde bulunmaları halinde, karar düzeltme aşaması da olsa, esas hakkında karar verildikten sonra ıslah talebi hakkında bir karar verilmek üzere dosya yerel mahkemeye gönderilmektedir.⁷³

---

line gelmiş olmasına vurgu yaparak Mahkemeyi, mümkün olduğu sürece, Sözleşme'nin ihlal edildiğini belirlediği kararlarda, özellikle de [ihlale yol açan] sorunun çok sayıda başka davaya yol açması olasıysa, devletlerin uygun bir çözüm bulmalarına ve kararların yerine getirilmesini denetleyen Bakanlar Komitesi'ne yardımcı olmak için, altta yatan sistemik soruna ve sorunun kaynağına ilişkin saptamalarına yer vermeye davet etmiştir.

Resolution Res (2004)3 of the Committee of Ministers on judgments revealing an underlying systemic problem <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=743257&Lang=fr/> (28.04.2014).

⁷² Resmi Gazete, 30.04.2013 tarih, 28633 sayı. Kanun Tasarısının gerekçesinde, insan haklarına saygı ve bu konuda ortaya çıkan aksaklıkları iç hukukumuzda çözüme bağlama ilkelerinin gereğinin yerine getirilebilmesi ve ülkemizin AİHM önündeki davalar açısından görünümünün daha iyi bir noktaya taşınabilmesi amacıyla, AİHS tarafından koruma altına alınan hakların ihlaline sebebiyet verebilen çeşitli kanunlardaki ilgili hükümlerde değişiklik yapılması ve söz konusu olabilecek ihlal durumlarının ortadan kaldırılmasının hedeflendiği belirtilmektedir. Tasarının gerekçeleri için bkz. www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss445.pdf.

⁷³ Danıştay 15. Daire, 01.10.2013 tarih, E: 2013/9520, K: 2013/6570; 04.03.2014 tarih, E: 2013/8851, K: 2014/1372 sayılı kararlar;

Bazı dosyalarda ise, davacıların ilk dilekçelerinde belirtilen miktarın üzerinde bir zararı olduğunun bilirkişi raporu ile tespit edilmesi üzerine, aradaki farkın tahsilini teminen yeni bir dava açılmıştır. Bu tür davalar da zamanaşımı nedeniyle reddedilmiştir. Bu kararların temyiz edilmesi aşamasında, Kanun değişikliğinden bahsedilerek, bu taleplerin ıslah gibi değerlendirilmesi kararı verilmektedir.⁷⁴

IV. İHAM Kararlarının Bağlayıcılığı ve Uygulanması

İHAS' ın 19. maddesinde, Sözleşme ve protokollerle taraf devletlere yüklenilen taahhütlere uyulmasını sağlamak için, devamlı görev yapacak İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi'nin kurulduğu belirtilmektedir.

Yine, Sözleşme'nin "kararların bağlayıcılığı ve infazı" başlıklı 46. maddesinin ilk fıkrasında, Sözleşmeye taraf devletlerin, tarafı buldukları davalarda Mahkemenin verdiği kesinleşmiş kararlara uymayı taahhüt ettikleri; ikinci fıkrasında da, Mahkemenin kesinleşen kararının, infazı denetleyecek olan Bakanlar Komitesi'ne gönderileceği belirtilmektedir.

Mahkeme kararının bağlayıcılığı, kararın içeriğine göre karar konusu uyuşmazlığın ulusal yargı organları önünde yeniden ele alınmasını gerektirebileceği gibi yasalarda değişiklik yapılmasını da gerektirebilir.

A. Danıştay Savcılığı Görüşünün Tebliği

İHAM Danıştay Savcısı'nın görüşünün taraflara tebliği konusunda şu değerlendirmeyi yapmaktadır:

" Danıştay Savcısı öncelikle soruşturma dosyasını hazırlamakla görevlidir. Bu maksatla gerekli gördüğü her türlü araştırmayı yapabilmesine ve her yerden bilgi talebinde bulunabilmesine imkân tanıyan geniş yetkilere sahiptir. İkinci olarak ise savcı, ilk derece mahkemesi tarafından verilen kararın onanması ya da bozulması yönünde yazılı görüş sunar... Savcının tarafların itirazına tabi olmayan mütalaası temyiz davasının tarafları açısından nötr olarak değerlendirilemez. Temyiz talebinin kabul ya da reddedilmesi yönünde görüş bildirmesi nedeniyle yazılı görüşlerini sunduktan sonra savcı, mahkeme heyetinin kararı üzerinde etki

⁷⁴ Danıştay 15. Daire; 17.02.2014 tarih, E: 2013/3669, K: 2014/760; 11.03.2014 tarih, E: 2013/3590, K:2014/1672 sayılı kararlar.

yapmasına imkân sağlayan bir konuma geçer. Adil yargılanma kavramı prensipte, bilhassa, davanın taraflarının, mahkemenin kararını etkilemek amacıyla bağımsız bir yargı görevlisi tarafından bile olsa sunulan her türlü delil ve mütalaa hakkında bilgi sahibi olmasını ve bunlarla ilgili görüş bildirmesi hakkını da içinde barındırır...

İHAM, Göç kararında da belirtildiği üzere, savcının mütalaasının dava dosyasına aktarıldığı ve arzu ettiği takdirde bu mütalaaya yazılı olarak cevap verebilme imkanının bulunduğu hususlarında başvurana Danıştay kalemi tarafından bilgi verilmesinin hakkaniyet açısından daha uygun olacağına dikkat çekmektedir.

Danıştay Savcısı'nın görüşlerinin niteliği ve başvuranın bu görüşlere yazılı cevap vermesinin imkânsız oluşu gibi unsurlar dikkate alındığında başvuranın çekişmeli yargılanma hakkının ihlal edildiği ortaya çıkmaktadır.”⁷⁵

Mahkeme görüşünü sonraki kararlarda da korumuştur. Hidayet Akgül,⁷⁶ Şükran Boz⁷⁷ tarafından yapılan başvurular bu çerçevede sayılabilecek örneklerdir.

Bu şekildeki ihlal kararları nedeniyle, 6352 sayılı Kanunla gerek 2575 sayılı Kanunda gerek 2577 sayılı Kanunda değişiklik yapılmıştır.⁷⁸

2575 sayılı Danıştay Kanununun 60. maddesinin 1. fıkrasının ilk cümlesi; “Başsavcı, ilk derece mahkemesi sıfatıyla Danıştay’da görülen dava dosyalarını, esas hakkındaki düşüncelerini bildirmek üzere, uygun göreceği görev ayırımına göre savcılara havale eder.” şeklinde değiştirilmiştir.

Kanunun 61. maddesinin 1. fıkrasının değişik ilk cümlesine göre ise; “Savcılar, ilk derece mahkemesi sıfatıyla Danıştay’da görülen dava dosyalarından kendilerine havale olunanları Başsavcı adına incelerler ve

⁷⁵ İHAM, Bayram Meral – Türkiye davası, 27.11.2007, (Başvuru No. 33446/02), para. 26-27.

<http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-124044>.

⁷⁶ İHAM, Hidayet Akgül – Türkiye davası, 17.07.2008, (Başvuru No: 19728/02), <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-120483>.

⁷⁷ İHAM, Şükran Boz – Türkiye davası, 01.10.2013, (Başvuru no. 7906/05), <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-142023>.

⁷⁸ Resmi Gazete, 05.07. 2012, 28344 sayı.

esas hakkındaki düşüncelerini, bir ay içinde gerekçeli ve yazılı olarak verirler.”

Keza, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 16. maddesine eklenen 6. fıkra; Danıştay'da ilk derece mahkemesi sıfatıyla görülen davalarda savcının esas hakkındaki yazılı düşüncesinin taraflara tebliğ edileceğini ve tarafların, tebliğden itibaren on gün içinde görüşlerini yazılı olarak bildirebileceklerini belirtmektedir.

Yapılan bu değişiklik sonucunda, Danıştay'da ilk derece görülen davalarda esas hakkında verilen savcılık görüşleri dışında, ilk derece dosyalarda veya kanun yolu incelemesinde yürütmenin durdurulması istemlerine, kanun yollarında ise esasa ilişkin olarak savcılık görüşünün alınması usulüne son verilmiştir.

B. Makul Yargılama Süresi

Devletlerin makul sürede yargılama yükümlülüğü İHAM kararında; “Bütün hak arayanlar için geçerli olan bu hükmün amacı, bu kişileri yargılama işlemlerinin sürüncemede kalmasına karşı korumak...” şeklinde açıklanmaktadır.⁷⁹

İHAM, davalarda makul yargılama süresinin davanın koşullarına bağlı olarak; uyuşmazlığın karmaşıklığına, başvuranın ve diğer yetkili kurumların tutumuna ve uyuşmazlıkta başvuranın menfaatine bakılarak değerlendirilebileceğini belirtmektedir. Keza, kararın icrasının gecikmiş olması veya hiç icra edilmemesi de kendi başına mahkemeye erişme ve makul süre hakkına aykırılık oluşturacaktır.⁸⁰

Bu çerçevede, Mahkeme önüne getirilen bir başvuruda makul süreyi değerlendirirken, Türk hukuk sisteminin yargılamaları hızlandırmak için hiçbir çare getirmediğini, başvuranın Sözleşmenin 35/1 maddesi uyarınca uygulayabileceği uygun ve etkin bir yol bulunmadığını; 4 yıl 8 ay süren davanın 2 yıl 8 aylık bölümünün idare mahkemesi kararı ile Danıştay'ın temyiz kararı arasında geçtiğini, ayrıca 1 yıl 4 aylık bir sü-

⁷⁹ İnceoğlu, Sibel, “Adil Yargılanma Hakkı”, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Anayasa, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Kapsamında Bir İnceleme, Yüksek Yargı Kurumlarının Avrupa Standartları Bakımından Rollerinin Güçlendirilmesi Ortak Projesi, Ed. Sibel İnceoğlu, 1.Baskı, 2013, s. 277.

⁸⁰ DOĞRU, Osman, Atilla NALBANT, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi, Açıklama ve Önemli Kararlar, 1. Cilt, Yüksek Yargı Kurumlarının Avrupa Standartları Bakımından Rollerinin Güçlendirilmesi Ortak Projesi, 1. Baskı, 2013, s. 634-635.

renin de karar düzeltme incelemesinde geçtiğini, bu gecikmenin de kanun yolları incelemesini yapan mahkemelerden kaynaklandığını belirtmektedir.⁸¹

Bir başka başvuruda ise Mahkeme, 1970 yılından beri devam eden kadastro davasında aynı gerekçelerle 6 ve 13. maddelerin ihlal edildiği kararına varmaktadır. Mahkeme, bu tür ihlallerin uzun yıllardan beri tekrar ettiğini; Türk hukuk sisteminde yapısal ve sistematik bir sorun teşkil ettiğini ve Sözleşme'nin 6 / 1. maddesine aykırı bir uygulamanın söz konusu olduğunu, ulusal hukuk sisteminin, Sözleşme'nin 6 / 1. maddesinde belirtilen yargılama süresinin uzunluğuna ilişkin, Sözleşme'nin 13. maddesi anlamında etkili bir şikayet mekanizmasının bulunmadığını, daha önce tespit ettiğini hatırlatmaktadır.⁸²

Mahkeme, önüne getirilen bir başvuruda da 3 yıl 3 ayı Danıştay'da olmak üzere 4 yıl 4 ay süren iptal davasında makul sürenin aşıldığı değerlendirilmesini yapmıştır.⁸³

Ancak; Mahkemenin bir başka kararında da, 2 yıl 6 ayı Danıştay'da olmak üzere 4 yıl 6 ay süren tam yargı davasının süresini makul bulmuş ve başvurunun kabul edilmezliğine karar vermiştir.⁸⁴

Görüldüğü üzere, makul sürenin aşıldığı gerekçesiyle yapılan bir başvurunun incelenmesinde Mahkeme her olayın kendi koşullarına göre bir değerlendirme yapmaktadır.

Makul sürenin aşılması nedeniyle verilen ihlal kararları, bu konuda ilgili mevzuatta yeni düzenlemeler yapılması zorunluluğunu doğurmuştur.

Bu kanunlardan birisi, "Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair 09.02.2011 tarih ve 6110 sayılı Kanun" dur.⁸⁵

⁸¹ İHAM, Mete – Türkiye davası, 25.10.2005, (Başvuru No. 39327/02), para. 26.

<http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-70763>.

Aynı mahiyette, Okçu – Türkiye davası, 21.07.2009, (Başvuru No. 39515/03), para. 28.

<http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-124129>.

⁸² İHAM, Ümmühan Kaplan - Türkiye davası, 20.03.2012, (Başvuru No. 24240/07), para. 48, 57.

<http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-120398>.

⁸³ İHAM, İhsan Ay – Türkiye davası, 21.01.2014, (Başvuru no. 34288/04),

<http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-140022>.

⁸⁴ İHAM, Seyit Baytüre ve diğerleri – Türkiye davası, 12.03.2013, (Başvuru No. 3270/09),

<http://hudoc.echr.coe.int/sites/tur/pages/search.aspx?i=002-7507>.

6110 sayılı Kanun ile Danıştay Daire sayısı artırılmış, dairelerin iki heyet halinde çalışmalarına kanunen olanak sağlanmış, dairelerin görevlerinin kanunla tespiti yerine Genel Kurul kararına bağlanması esası benimsenmiştir.

Makul süre ihlaline son verilmesi için atılan adımlardan diğeri, “Yargı Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Basın Yayın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesi Hakkında 2 Temmuz 2012 tarih ve 6352 sayılı Kanundur.”⁸⁶

⁸⁵ Resmi Gazete, 14.02.2011 tarih, 27846 sayı;

Kanun Tasarısının gerekçesinde, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin 6. maddesinde düzenlenen “adil yargılanma hakkının” en önemli unsurlarından biri olan “yargılamanın makul süre içinde bitirilmesi” ilkesinin Anayasanın 141. maddesinde de yerini aldığı, Tasarıyla, yüksek yargı organlarının önünde bekleyen dosyaların bir an önce bitirilmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi nezdinde “makul süre” aşıldığı gerekçesiyle ülkemizin mahkûm olmasının önüne geçilmesi ve toplumda kaybolmakta olan yargıya güvenin yeniden sağlanması suretiyle, adalet duygusunun temini ve toplumsal huzurun sağlanmasının amaçlandığı belirtilmektedir.

Yine gerekçeye göre;

“2007 yılında Danıştay’a gelen dosya sayısı, 110.934 iken, bu rakam, 2008 yılında 130.278; 2009 yılında ise 126.224 olmuştur. Belirtilen yıllarda sonuçlandırılan dava ve iş sayısı ise 2007 yılında 88.297’ye, 2008 yılında 99.299’a, 2009 yılında ise 106.982’ye ulaşmıştır. Yine aynı yıllarda, sonraki yıla devreden dosya sayısı ise sırasıyla, 118.415, 149.394 ve 168.636’dır.

Davaların yüksek mahkemeler önünde sürüncemede kalması, şikâyetlere neden olmakta ve İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmeye taraf olarak adil yargılama taahhüdünde bulunmuş ülkemizin de bu duruma çare bulmasını kaçınılmaz hale getirmektedir.

Tasarıyla, yukarıda belirtilen ihtiyaçları karşılamak üzere, Danıştay’da iki idarî dava dairesi kurulmakta ve toplamda 13 olan Danıştay daire sayısı 15’e çıkarılmaktadır.”

www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss610.pdf.

⁸⁶ Resmi Gazete, 05.07. 2012, 28344 sayı.

Kanun Tasarısının gerekçesinde Anayasanın 141. maddesi ile İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşmenin 6. maddesinin 1. fıkrasında da vurgulanan “herkesin, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul süre içinde görülmesini isteme hakkına” sahip olduğu belirtilerek;

“Son yıllarda yargının iş yükünün aşırı şekilde ağırlaşması ve yargılama sürecinin yavaş işlemesi, Anayasamızın ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin kabul ettiği makul sürede yargılanma hakkı ve devletin makul sürede yargılama yükümlülüğünün gereğinin yerine getirilmesini önemli derecede engellemektedir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin ihlali nedeniyle Türkiye’nin tazminat ödemek zorunda kaldığı fi-

6352 sayılı Kanun ile getirilen değişiklikleri kısaca şu şekilde sayabiliriz:

2575 sayılı Danıştay Kanunu'nun 24 üncü maddesinin (1) numaralı fıkrasının (c) bendi, "Bakanlıklar ile kamu kuruluşları veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarınca çıkarılan ve ülke çapında uygulanacak düzenleyici işlemlere," şeklinde değiştirilerek Danıştay'ın ilk derece mahkemesi olarak, düzenleyici işlemlerden sadece ülke çapında uygulanacak olanlarına bakması sağlanmıştır.

2575 sayılı Kanun'un 60 ve 61. maddeleri ile 2577 sayılı Kanun'un 16. maddesinde değişiklik yapılarak, Danıştay savcısının sadece ilk derece uyuşmazlıklarda esas hakkında görüş vermesi ve savcılık görüşünün taraflara tebliğ edilmesi usulü getirilmiştir.

İdari Dava Daireleri Kurulunun üye sayısı, üyelerin görevlendirilmesi ve toplanma nisabı yeni esasa bağlanmıştır.

2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanununun 7. ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 17. maddesinde yer alan "bir milyar" liralık sınır "yirmi beş bin Türk Lirası" olarak değiştirilmiştir. Uyuşmazlık miktarı yirmi beş bin Türk Lirasını aşmayan konusu belli parayı içeren idarî işlemlere karşı açılan iptal davaları ile tam yargı davalarının idare mahkemesi hâkimlerinden biri tarafından duruşma yapılmaksızın çözümlenmesi sağlanmıştır.

---

illerin önemli bir kısmının da makul sürede yargılama ilkesinin ihlaliyle ilgili olduğu düşünüldüğünde, makul sürede yargılama yükümlülüğünün önemi daha da artmaktadır.

İdari yargı mevzuatında yapılan değişiklikler kapsamında;

İdari yargı sisteminin tümü göz önüne alınarak, sistemin daha hızlı ve etkili işletilmesi, iş yükünün hafifletilmesi, insan haklarına daha uygun yargılama yapılabilmesi ve dosya inceleme sürelerinin kısaltılması amacıyla, 2575 sayılı Danıştay Kanunu, 2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun, 2577 sayılı İdarî Yargılama Usulü Kanunu ve ilgili diğer bazı kanunlarda değişiklik yapılmaktadır.

Bu değişikliklerin yürürlüğe girmesiyle birlikte, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin ihlal kararı verdiği bazı sorunların giderilmesi, Danıştay'ın ilk derece mahkemesi sıfatıyla baktığı davaların azaltılması, iş yükünün hafifletilmesi, Danıştay'ın gerçek bir temyiz ve içtihat mahkemesi hüviyetini kazanabilmesi, yargılama sürelerinin kısaltılması sağlanacaktır."

Tasarının gerekçeleri için bkz. www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss278.pdf.

2577 sayılı Kanun'un 45. maddesinde yapılan değişiklikle bölge idare mahkemelerinin itiraz mercii olarak inceleyeceği uyuşmazlıkların sayısı artırılmıştır. Böylece, bir yandan Danıştay'ın iş yükünde azalma sağlanmış, öte yandan bölge idare mahkemelerinin birden fazla kurul halinde çalışması sağlanarak iş yükünün olumsuz etkisi önlenmeye çalışılmıştır.

C. Yargılamanın Yenilenmesi

İç hukukta yargısal süreçlerde değerlendirilen ve hukuka aykırı görülmeyen bir işlem veya eylemin İHAM tarafından insan hakları ihlali olarak değerlendirilmesi halinde, buna ilişkin kararın iç hukukta yargısal bir sürece gerekçe yapılması Sözleşmenin yukarıda anılan hükümlerinin gereğidir.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi 19 Ocak 2000 Tarih ve R(2000) 2 sayılı kararıyla, İHAM tarafından, üye ülke mahkeme kararlarının sözleşme veya ek protokollere aykırılığının tespiti halinde, bunu bir yargılamanın yenilenmesi sebebi kabul etmelerini, üye ülkelere tavsiye etmiştir. Karara göre, mağdurun, ulusal mahkeme kararı nedeniyle mağduriyetinin devam etmesi ve bu mağduriyetin tazminatla giderilemeyecek olması halinde, yargılamanın yenilenmesi veya kararın düzeltilmesi yoluna gidilebilir.⁸⁷

Bu çerçevede, 15.07.2003 tarih ve 4928 sayılı "Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun'un 6. maddesi ile 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 53 üncü maddesinin (1) numaralı fıkrasına; "Hükmün, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlâli suretiyle verildiğinin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması" bendi eklenmiştir.⁸⁸

⁸⁷ Recommendation No. R(2000)2 of the Committee of Ministers to member states on the re-examination or reopening of certain cases at domestic level following the judgments of the European Court of Human Rights, adopted by the Committee of Ministers on 19.1.2000 at the 694th meeting of Ministers' Deputies.

[https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=334147/\(28.04.2014\)](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=334147/(28.04.2014)).

⁸⁸ Resmi Gazete, 19.07.2003 tarih, 25173 sayı. Kanun Tasarısının gerekçesinde, Avrupa Birliğinin 10-11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki'de yapılan toplantısı ile yeni bir boyut kazanan Türkiye'nin Avrupa Birliği adaylığı sürecinde, yerine getirmesi gereken yükümlülüklerin başında, kamuoyunda "Kopenhag Kriterleri" olarak tanım-

Kanunun 7. maddesi ile 2577 sayılı Kanuna aşağıdaki Geçici 5. madde eklenmiştir:

“53 üncü maddenin (1) numaralı fıkrasının (1) bendi, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararları ile bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvurular üzerine verilecek kararlar hakkında uygulanır. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte kesinleşmiş olan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına ilişkin yargılamanın yenilenmesi istemleri, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde yapılır.”

Bu değişiklik sonucu İHAM kararlarının, yargılamanın yenilenmesi istemi ile idari yargı organlarının önüne getirilmesine olanak sağlanmıştır.

Geçici 5. Maddenin ilk cümlesindeki, “53 üncü maddenin (1) numaralı fıkrasının (1) bendi, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararları ile bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvurular üzerine verilecek kararlar hakkında uygulanır.” ibaresi, Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce verilmiş, ancak yürürlük tarihinden sonra kesinleşmiş İHAM kararlarının yargılamanın yenilenmesi istemlerine konu yapılmasına engel olmuştur.

Diyarbakır 1. İdare Mahkemesinin, Geçici 5. Maddenin ilk cümlesinin Anayasanın 2, 10 ve 36. maddelerine aykırı olduğu gerekçesiyle yaptığı itirazı⁸⁹ inceleyen Anayasa Mahkemesi, 20.5.2010 tarih, E:

---

lanın siyasal kriterleri, kendi iç hukukunda tam anlamıyla gerçekleştirecek kanunî düzenlemeleri yerine getirmesi geldiği, bu bağlamda, aday ülkeler yönünden ayrı bir şekilde düzenlenen ve her aday ülkenin yerine getirmesi gereken değişikliklerin yer aldığı ve Ülkemizle ilgili olarak 4 Aralık 2000 tarihinde onaylanan Katılım Ortaklığı Belgesinin, “düşünce hürriyeti, gözetilme süreleri, toplantı ve örgütlenme hürriyetleri ile insan hakları ihlallerini engelleyecek kurullarla” ilgili olarak, hukukumuzda değişikliklerin yapılmasının gerektiği vurgulanmaktadır. Kanun Tasarı gerekçesi, metni ve Komisyon Raporu için bkz. www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss180m.htm; www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss220m.htm.

⁸⁹ İdare Mahkemesi'nce verilen davanın açılmamış sayılmasına ilişkin kararın kesinleşmesinden sonra yapılan başvuru üzerine İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi'nce, olayda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinin ihlal edildiğine karar verilmesi nedeniyle, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 53. maddesinin 1. fıkrasının (1) bendi uyarınca yargılamanın yenilenmesi istemiyle yapılan başvuruda, Mahkemenin Anayasanın 152. maddesi uyarınca yaptığı itirazda;

2009/34, K: 2010/72 sayılı kararlar, itiraz konusu cümlelerin Anayasa'nın 2, 10. ve 36. maddelerine aykırı olması nedeniyle iptaline karar vermiştir.⁹⁰

“İlgililerin 53/1- (ı) fıkrası hükmünden faydalanabilmeleri için, geçici 5. maddede belirtilen iki koşuldan birini taşımaları gerekmektedir.

Bunlar; 1) Ya kanunun yürürlüğe girdiği 19.07.2003 tarihinde AİHM' in kararlarının kesinleşmiş olması, 2) Ya da kanun yürürlüğe girdiği 19.07.2003 tarihinden sonra AİHM' e başvurulmuş olmasıdır.

Dolayısıyla; Kanunun yürürlüğünden önce AİHM'ne başvuru yapıp da başvurusu henüz sonuçlanmayan kişiler (AİHM'de yargılaması devam eden) ile yargılaması sonuçlanıp da hakkında verilen karar henüz kesinleşmemiş kişiler, geçici 5. madde hükmü ile yargılamanın yenilenmesi müessesesinin dışında bırakılmıştır.

Davacılar 04.08.1999 tarihinde AİHM' e başvurduğuna ve AİHM' ce de karar 17.07.2007 tarihinde verildiğine göre; maddi olayda kanunun yürürlük tarihinde (19.07.2003) kesinleşmiş bir AİHM kararı bulunmadığı gibi, ayrıca davacılar tarafından da bu tarihten sonra AİHM'ne başvurulmadığı için, 2577 sayılı Kanun'un geçici 5. maddesi Anayasa Mahkemesince iptal edilmediği müddetçe, davacıların 53/1- (ı) maddesinin getirdiği yargılamanın yenilenmesi hakkından faydalanması hukuken mümkün değildir.” denilerek geçici 5. maddenin ilk cümlesinin Anayasanın 2, 10 ve 36. maddelerine aykırı olduğu vurgulanmaktadır.

⁹⁰ Resmi Gazete, 30.12.2010 tarih, 27081 sayı. Mahkeme kararına göre; “Anayasa'nın 10. maddesinde de, eşitlik ilkesine yer verilmiştir. Maddede yer verilen 'eşitlik ilkesi' ile eylemli değil hukuksal eşitlik öngörülmektedir. Eşitlik ilkesinin amacı, aynı durumda bulunan kişilerin yasalarca aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak ve kişilere yasalar karşısında ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle, aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak yasa karşısında eşitliğin ihlali yasaklanmıştır. Durum ve konumlardaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları gerekli kılabilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'nın öngördüğü eşitlik ilkesi ihlâl edilmiş olmaz. Nitelikleri ve durumları özdeş olanlar içinse yasalarla değişik kurallar konulamaz.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nce verilen kararların verilme ve kesinleşme tarihleri, Mahkemeye başvuran kişilerin iradeleri dışında, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin çalışma ve karar verme sistemine bağlı olarak gerçekleşmektedir. Bu nedenle, Mahkeme'ye 19.7.2003 tarihinden önce başvuran kişiler, yargılamanın yenilenmesi konusunda, Mahkemece verilen ihlal kararlarının kesinleşip kesinleşmediği aranılmaksızın iç hukukta meydana getireceği sonuçlar bakımından aynı hukuksal konumdadırlar. Buna göre, bir kanun hükmünün belli koşullara bağlı olarak tüm kişilere sağladığı bir hakkın kullanımının, itiraz konusu kuralla, Anayasa'da öngörülmüş hiçbir nedene dayanmaksızın ve hukuken kabul edilebilir bir gerekçe ortaya konulmaksızın, aynı hukuksal konumda bulunan kişiler bakımından engellenmesi Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırıdır.

Anayasa'nın 36. maddesinde, “Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir. Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bak-

İHAM tarafından verilen ihlal kararlarının yargılamanın yenilenmesini gerektirip gerektirmeyeceği Danıştay uygulamasında tartışma doğurmuştur.

2577 sayılı Kanunun 53. maddesinde yapılan söz konusu değişiklik nedeniyle yargılamanın yenilenmesi için yapılan başvuruların değerlendirilmesinde başlangıçta;

“Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince tartışılan olgular ve maddi olayın, yargılamanın yenilenmesine esas olan dava ile aynı olduğu, davanın yargılama aşamasında elinde olmayan bir nedenle hakkını kanıtlayamaması gibi bir durumun bulunmadığı, hükmü değiştirecek yeni bir delilin ortaya çıkmadığı; ayrıca yargılamanın herhangi bir aşamasına ilişkin olarak da adil yargılanma hakkının ihlalinin tespit edilmediği; söz konusu ihlal kararında uyuşmazlıkta Danıştay...tarafından karara esas alınan olgular yeniden değerlendirilerek hüküm kurulduğu, dolayısıyla yargılamanın yenilenmesini gerektiren bir nedenin bulunmadığı”⁹¹ görüşü kabul edilmiştir.

Ancak konu daha sonra yeniden değerlendirilerek, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince verilen 7.2.2006 günlü kararın ilgili paragraflarında belirtildiği üzere, hukuksal güvenlik ilkesinin zarar gördüğü ve bir

---

maktan kaçınmaz.” denilmektedir. Buna göre, hak arama özgürlüğü, bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde, diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden birisini oluşturmaktadır. Gerçekten, karşılaştığı bir suçlamaya karşı kişinin kendisini savunabilmesinin ya da maruz kaldığı haksız bir uygulama veya işleme karşı haklılığını ileri sürüp kanıtlayabilmesinin en etkili ve güvenceli yolu yargı mercileri önünde dava hakkını kullanabilmesidir. Kişilere yargı mercileri önünde dava hakkı tanınması adil bir yargılamanın ön koşulunu oluşturur.

'Yargılamanın yenilenmesi' kurumu, Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenmiş olan hak arama özgürlüğü içinde yer alan dava hakkının bir parçasını oluşturmaktadır.

İtiraz konusu kural, yargılamanın yenilenmesi yolunun kullanılabilmesi bakımından, bir kanun hükmünün belli koşullara bağlı olarak tüm kişilere sağladığı bir hakkın kullanımını, Anayasa'da öngörülmuş hiçbir nedene dayanmaksızın, bazı kişiler bakımından engellemektedir. Bu nedenle, itiraz konusu kural, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü alanına yapılmış açık bir müdahale niteliğinde olup, hak arama özgürlüğüyle bağdaşmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kural Anayasa'nın 2, 10. ve 36. maddelerine aykırıdır.”

⁹¹ Danıştay İDDK, 04.12.2008 tarih, E: 2007/274, K: 2008/2221 sayılı karar; Danıştay 13. Daire, 29.06.2009 tarih, E: 2008/8090, K: 2009/7195 sayılı; 28.04.2010 tarih, E: 2009/2960, K: 2010/3587 sayılı kararlar.

hakkın özüne zarar veren ihlalin varlığı sebebiyle salt tazminat ödenmesinin ihlalden kaynaklanan zararı ortadan kaldırmasının güç olduğu, bu hallerde yargılamanın yenilenmesi yoluyla, ihlale yol açan idari işlemin hukuksal denetiminin yeniden yapılmasının Anayasa'nın 90. maddesine ve 2577 sayılı Yasanın 53/1-ı maddesinin getiriliş amacına uygun düşeceği⁹² sonucuna varılmıştır.

İHAM'ın Sözleşmede düzenlenen "ifade özgürlüğü"⁹³, "seyahat özgürlüğü"⁹⁴ ile ilgili ihlal kararları da yargılamanın yenilenmesi istemine konu olmuştur.

⁹² Danıştay İDDK, 23.12.2010 tarih, E: 2009/1188, K: 2010/2507; 30.10.2013 tarih, E: 2010/1285, K: 2013/3325 sayılı kararlar; Danıştay 13. Daire, 04.05.2012 tarih, E: 2010/5095, K: 2012/951 sayılı karar;

⁹³ Danıştay İDDK, 23.01.2014 tarih, E: 2011/486, K: 2014/77 sayılı onama kararı.

Davacıya ait radyo kanalında yayınlanan haber bülteninde 3984 sayılı Kanunun işlem tarihinde yürürlükte olan 4. maddesinin (g) bendinde yer alan "Toplumu, şiddet, terör ve etnik ayrımcılığa sevk eden ve toplumda nefret duyguları oluşturacak yayınlara imkân verilmemesi" yayın ilkesinin tekraren ihlâl edildiğinden bahisle yayın kuruluşuna 365 gün yayın durdurma cezası verilmesine ilişkin kararın iptali istemiyle açılan davanın reddedilmesi üzerine İHAM' a başvuran davacı, Mahkemenin ihlal tespit eden kararı uyarınca yargılamanın yenilenmesini ve dava konusu işlemin iptalini istemiştir.

Ankara 8. İdare Mahkemesinin 30.10.2008 tarih, E: 2007/610, K: 2008/1505 sayılı kararıyla; davacı hakkında tesis edilen işleme karşı açılan davanın reddedilmesi üzerine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurduğu, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin 30.03.2006 günlü kararı üzerine yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunduğu belirtilmiştir. Kararda, 2577 sayılı Kanunun 53. maddesinin (1) fıkrasının (1) bendi uyarınca davacının yargılamanın yenilenmesi istemi kabul edilerek, İHAM kararında, davacıya verilen yayın durdurma cezasının Sözleşme'nin 10. maddesiyle güvence altına alınan ifade özgürlüğüne yönelik bir ihlâl teşkil ettiği, ifade özgürlüğünün demokratik toplumların en önemli temellerinden biri olduğu; görev ve sorumlulukları çerçevesinde basına, kamu yararına ilişkin haber ve fikirleri iletme görevi düşüğü; demokratik bir sistemde hükümetin eylemlerinin, adlî ve yasal güçlerin, basın ve aynı zamanda kamuoyunun denetimi altında bulunması gerektiği; bu itibarla mevcut davada dava konusu haber programında, güvenlik güçlerinin teröristlerle mücadelesi gibi basında da geniş yer tutan çeşitli sorunlara değinildiği ifade edilerek, davacıya uygulanan cezanın öngörülen amaçlarla orantılı olmadığı ve demokratik bir toplumda gereklilik arz etmediğinin belirtilmesi karşısında, dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı gerekçesiyle iptaline karar verilmiştir.

Yerel Mahkeme kararı Danıştay 13. Dairesinin 28/04/2010 günlü, E: 2009/2960, K: 2010/3587 sayılı kararıyla bozulmuş, ancak Mahkeme, 27/10/2010 günlü, E:2010/2389, K: 2010/2013 sayı ile, ilk kararında ısrar etmiştir.

Savcılık görüşünün alınmaması nedeniyle verilen ihlal kararları üzerine başvuru yargılamanın yenilenmesi yolunda yukarıda aktarılan Kanun değişikliği nedeniyle Danıştay'da ilk derece ve duruşmasız olarak bakılanlar hariç, ihlal kararının gereğinin yerine getirilmesi mümkün olamamaktadır.

Mahkeme'nin, savcı düşüncesinin tebliğ edilmemesi nedeniyle verdiği ihlal kararı üzerine yargılamanın yenilenmesi için yapılan bir başvuruda, davacının yargılamanın yenilenmesi isteminin kabulüne, davanın ise esastan reddine karar veren yerel mahkemenin kararını temyiz mahkemesi olarak inceleyen Danıştay 12. Dairesi, 2577 sayılı Kanun'un 16/6. maddesi ve 2575 sayılı Danıştay Kanunu'nun 61. maddesinde 05.07.2012 tarihinde yürürlüğe giren 6352 sayılı Kanun ile getirilen değişik düzenleme ile temyiz mercii sıfatıyla bakılan uyuşmazlıklarda savcı düşüncesi alınması zorunluluğu kaldırıldığından dosyada savcı düşüncesi almadan temyiz incelemesini sonuçlandırmıştır.⁹⁵

Bir başka uyuşmazlıkta ise, Danıştay 12. Dairesi; "... temyiz ve karar düzeltme aşamalarındaki dosyalar hakkındaki savcı düşüncelerinin

⁹⁴ Danıştay 10. Daire, 29.12.2010 tarih, E: 2010/4689, K: 2010/11511 sayılı onama kararı.

Davacının pasaport verilmesi istemiyle yapmış olduğu başvurunun, genel güvenlik açısından hakkında tahdit fişi düzenlendiğinden bahisle reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle açılan dava reddedilmiştir.

İHAM' a yapılan başvuru sonunda Mahkeme, başvuru sahibinin seyahat özgürlüğünün ihlal edildiği kararını vermiştir. Bu karar üzerine 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 53. maddesinin 1. fıkrasının (1) bendi uyarınca, davacı tarafından yargılamanın yenilenmesi talep edilmiştir.

Ankara 3. İdare Mahkemesince, 03.12.2009 tarih, E:2009/544, K:2009/1476 sayılı karar ile, Anayasanın 23. maddesinde, herkesin, yerleşme ve seyahat hürriyetine sahip olduğu; yerleşme hürriyetinin, suç işlenmesini önlemek, sosyal ve ekonomik gelişmeyi sağlamak, sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek ve kamu mallarını korumak; seyahat hürriyetinin, suç soruşturma ve kovuşturması sebebiyle ve suç işlenmesini önlemek amacıyla kanunla sınırlanabileceği; vatandaşın yurt dışına çıkma hürriyetinin ise, vatandaşlık ödevi ya da ceza soruşturması veya kovuşturması sebebiyle sınırlandırılabilir; vatandaşın, sınır dışı edilemeyeceği ve yurda girme hakkından yoksun bırakılmayacağı belirtilerek, davacının pasaport isteminin reddedilmesinin gerekçelerinin tamamının istihbari nitelikteki bilgilere dayandığı, bu yönüyle davacının genel güvenlik bakımından hangi şekilde sakınca yarattığının hukuken kabul edilebilir nitelikte somut bilgi ve belgeler ile ortaya konulamaması nedeniyle, dava konusu işlemlerde hukuka uyarlık bulunmadığına karar verilmiştir.

⁹⁵ Danıştay 12. Daire, 11.12.2013 tarih, E:2013/1656, K:2013/10430 sayılı karar.

verilme yükümlüğü ortadan kaldırıldığından bu aşamada davacının başvurusu üzerine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince temyiz ve karar düzeltme aşamalarındaki Danıştay savcı düşüncesinin ilgililere tebliğ edilmemesi nedeniyle verilen 19.03.2013 günlü ihlal kararının yargılamanın yenilenmesini gerektirmeyeceği” görüşünü dile getirmiştir.⁹⁶

Makul sürenin aşılması nedeniyle verilen ihlal kararları yargılamanın yenilenmesi konusu olamayacak kararlardandır.⁹⁷ Davanın süreaşımı nedeniyle reddi, adli yardım isteminin kabul edilmemesi sonucu harç ve masraf ödenmemesi nedeniyle verilen davanın açılmamış sayılması kararları ise yargılamanın yenilenmesi konusu yapılabilecektir.

SONUÇ

İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve eki protokollerde düzenlenen hakların korunmasında ve Avrupa Konseyi üyesi devletlerde bu hakların içselleştirilmesinde İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi kararları önemli bir role sahiptir. Mahkeme kararları, ilgili konularda ilkesel yaklaşımın temel taşlarını büyük bir açıklıkla ortaya koymaktadır.

Mahkeme kararlarının iç hukukta doğrudan etkili olabilmesi bakımından yargılamanın yenilenmesi sebebi yapılması önemli bir adımdır. Böylece ilkesel yaklaşımların yargısal uygulamada daha hızla benimsenmesi sağlanabilecektir.

Mahkeme kararları yanında, Bakanlar Komitesi tavsiyeleri, taraf devletlerin iç hukuklarında gerekli mevzuat düzenlemesini gerçekleştirmelerine yardımcı olacaktır. Sözleşme metninin ve Mahkeme kararlarının taraf devletlerde basımı ve dağıtımı konusundaki tavsiye kararı önem taşımaktadır.⁹⁸

İstatistiklere göre, idari yargı mercilerinin uygulamalarındaki “adil yargılanma hakkı” sorunu nasıl giderilecektir? Sorunun cevabını tavsiye kararlarında bulmak mümkündür. Bugüne kadar insan haklarının korunması ve geliştirilmesi konusundaki programlar ve politikaların fayda-

⁹⁶ Danıştay 12. Daire, 26.02.2014 tarih, E:2013/5817, K: 2014/1100 sayılı karar.

⁹⁷ Ankara 4. İdare Mahkemesi, 12.11.2012 tarih, E:2012/743, K:2012/1426 sayılı karar; Danıştay 11. Daire, 13.6.2013, E: 2013/1790, K:2013/6582 sayılı karar.

⁹⁸ Recommendation Rec.(2002)13 of the Committee of Ministers on the publication and dissemination in the member states of the text of the European Convention on Human rights and of case law of the European Court of Human Rights. [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=331657&Sector...Ver.../ \(28.04.2014\).](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=331657&Sector...Ver.../ (28.04.2014).)

sının olduğu bir gerçektir. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 12.05.2004 tarihli kararında, üniversite eğitimi ve mesleki eğitim programlarının Sözleşme ve Mahkeme içtihatlarını içerecek şekilde düzenlenmesi tavsiye edilmektedir.⁹⁹ Ancak, ihlal kararları eğitim konusunda daha atılması gereken adımlar olduğunu göstermektedir.

Öte yandan makul süre nedeniyle verilen ihlal kararlarının gereğinin sadece yargı ile ilgili mevzuat üzerinden yapılmaya çalışılması başka bir sorundur. İdari yargıda davalı taraf idaredir. Yargı birimlerinin artan iş yükünü karşılamak için yapılandırılması geçici tedbir olmalıdır. Asıl tedbir yargısal aşamadan önce alınmalıdır. Sürekli uyuşmazlık üreten, hukuksal sorunları yargısal aşamaya getirilmeden çözüme yeteneğine sahip olmayan yönetim anlayışının bırakılması gerekmektedir.

Esas itibarıyla ihlal kararları, sadece ulusal yargı mercilerinin değil, ağırlıklı olarak idarelerin de irdelemeleri ve uygulamalarında göz önünde bulundurmaları gereken kararlardır.¹⁰⁰ Bu çerçevede yapılacak düzenlemelerde karar alma süreçlerine katılımın sağlanması da büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Boyar, Oya, "Mülkiyet Hakkı", İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Anayasa, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Kapsamında Bir İnceleme, Yüksek Yargı Kurumlarının Avrupa Standartları Bakımından Rollerinin Güçlendirilmesi Ortak Projesi, Ed. Sibel İnceoğlu, 1.Baskı, 2013.

⁹⁹ Recommendation Rec.(2004)4 on the European Convention on Human Rights in university education and professional training. <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=743277&Site=CM>. / (28.04.2014).

¹⁰⁰ Avrupa Konseyi Bakanlar Kurulunun 12.05.2004 tarihli kararıyla, kanun tasarılarının Mahkeme kararları ışığında Sözleşmeye uygunluğunu sistematik olarak inceleyebilecek bir mekanizmanın kurulması, ya da böyle bir mekanizmanın yürürlükteki yasa ve yönetmeliklerin, genelge, emir gibi idari uygulamaların Sözleşmeye uygunluğunu sistematik olarak incelemesi tavsiye edilmiştir.

Recommendation Rec. (2004)5 on the verification of the compatibility of draft laws, existing laws and administrative practice with the standards laid down in the European Convention on Human Rights. <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=743297> / (28.04.2014).

Doğru, Osman, Atilla Nalbant, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi, Açıklama ve Önemli Kararlar, 1. Cilt, Yüksek Yargı Kurumlarının Avrupa Standartları Bakımından Rollerinin Güçlendirilmesi Ortak Projesi, 1. Baskı, 2013.

Doğru, Osman, Atilla Nalbant İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi, Açıklama ve Önemli Kararlar, 2. Cilt, Yüksek Yargı Kurumlarının Avrupa Standartları Bakımından Rollerinin Güçlendirilmesi Ortak Projesi, 1. Baskı, 2013.

İnceoğlu, Sibel, “ Adil Yargılanma Hakkı”, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Anayasa, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Kapsamında Bir İnceleme, Yüksek Yargı Kurumlarının Avrupa Standartları Bakımından Rollerinin Güçlendirilmesi Ortak Projesi, Ed. Sibel İnceoğlu, 1.Baskı, 2013.

Topuz İbrahim, Kadir Özkaya, Açıklamalı İçtihatlı İdari Yargılama Usulü Kanunu, Mahalli İdareler Derneği, Yayın No: 33, Ankara 2002.

Ulusal Resmi Belgeler

Resmi Gazete, 19.07.2003 tarih, 25173 sayı; 15.07.2003 tarih ve 4928 sayılı Kanun

04.02.2011 tarih, 27836 sayı; 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu

14.02.2011 tarih, 27846 sayı; 09.02.2011 tarih ve 6110 sayılı Kanun

05.07.2012 tarih, 28344 sayı; 02.07.2012 tarih ve 6352 sayılı Kanun

30.04.2013 tarih, 28633 sayı; 11.04.2013 tarihli ve 6459 sayılı Kanun

www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss180m.htm.

www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss220m.htm.

www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss610.pdf.

www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss278.pdf.

www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss445.pdf.

Anayasa Mahkemesi Kararları

29.12.1999 tarih, E:1999/33, K:1999/51; R.G. 29.06.2000 tarih, 24094 sayı

20.05.2010 tarih, E:2009/34, K:2010/72; R.G. 30.12.2010 tarih, 27081 sayı

Avrupa Konseyi Belgeleri

Recommendation No. R(2000)2 of the Committee of Ministers to member states on the re-examination or reopening of certain cases at domestic level following the judgments of the European Court of Human Rights, adopted by the Committee of Ministers on 19.1.2000 at the 694th meeting of Ministers' Deputies. <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=334147>.

Recommendation Rec.(2002)13 of the Committee of Ministers on the publication and dissemination in the member states of the text of the European Convention on Human rights and of case law of the European Court of Human Rights. <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=331657&Sector...Ver...>

Resolution Res(2004)3 of the Committee of Ministers on judgments revealing an underlying systemic problem <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=743257&Lang=fr>.

Recommendation Rec.(2004)4 on the European Convention on Human Rights in university education and professional training. <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=743277&Site=CM>.

Recommendation Rec. (2004)5 on the verification of the compatibility of draft laws, existing laws and administrative practice with the standards laid down in the European Convention on Human Rights. <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=743297>.

<http://www.conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=213&CM=8&DF=&CL=ENG/>

http://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_2009_ENG.pdf

http://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_2010_ENG.pdf

http://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_2011_ENG.pdf

http://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_2012_ENG.pdf

http://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_2013_ENG.pdf

http://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_1959_2013_ENG.pdf

İHAM Kararları

Abacı-Türkiye Davası, (33431/02), <http://hudoc.echr.coe.int/sites/tur/pages/search.aspx?i=001-88756>

Alkan -Türkiye Davası (17725/07), <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-108973>.

Asfuroğlu ve diğerleri-Türkiye davaları, Başvuru no: 36166/02, 36249/02, 36263/02, 36272/02, 36277/02, 36319/02, 36339/02, 38616/02, <http://hudoc.echr.coe.int/sites/tur/pages/search.aspx?i=001-79905>

Bayram Meral – Türkiye Davası (33446/02), <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-124044>.

Bil Belgin İnşaat – Türkiye Davası (29825/03), <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-127013>.

Halil Doğançan-Türkiye Davası (17934/10) <http://hudoc.echr.coe.int/sites/tur/pages/search.aspx?i=001-125908>

Hidayet Akgül – Türkiye Davası (19728/02), <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-120483>.

Hüseyin Kaplan – Türkiye Davası (24508/09), <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-138951>.

İhsan Ay – Türkiye Davası (34288/04), <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-140022>.

Mehmet- Suna Yiğit – Türkiye Davası (52658/99), <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-124060>.

Mesutoğlu – Türkiye Davası (36533/04), <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-88962>.

Mete – Türkiye Davası (39327/02), <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-70763>.

N. A. ve diğerleri – Türkiye Davası (37451/97), <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-70562>.

Okçu – Türkiye Davası, (39515/03), <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-93752>.

Seyit Baytüre ve diğerleri – Türkiye Davası (3270/09), <http://hudoc.echr.coe.int/sites/tur/pages/search.aspx?i=002-7507>.

Şükran Boz – Türkiye Davası (7906/05), <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-142023>.

Terzioğlu ve diğerleri – Türkiye davaları, Başvuru no. 16858/05, 23953/05, 34841/05, 37166/05, 19638/06, 17654/07, <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-90276>

Yıldırım – Türkiye Davası (21482/03), <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-95833>.

Uğur Eşim – Türkiye Davası (59601/09), <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-126355>.

Ümmühan Kaplan - Türkiye Davası, (24240/07), <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-120398>.